

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 9.

Fredagen den 10 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Rosén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, angående organiserande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 46, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Gävle stad;

nr 47, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Ostersunds stad;

nr 48, angående förflyttning av sjöinstrument- och sjökarteförrådet å flottans varv i Stockholm m. m.; och

nr 49, angående avskrivning av ett till föreningen Faktoribostäder u. p. a. utlämnat lån; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 44, angående garanti för lån, avsedda att upptagas av vissa flottningsföreningar; och

nr 45, angående ombyggnad av värmeanläggningen vid veterinärhögskolan.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 413 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*; och

nr 414 av herr *Forssell*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 415 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

§ 5.

Statsutskottets utlåtanden nr 17—19, första lagutskottets utlåtanden nr 3—8 och andra lagutskottets utlåtande nr 3, som nu föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Bodén**, som anförde: Herr talman! Tid efter annan får man höra om-
talas upprörande tilldragelser i vårt land, då oförvitliga svenska medborgare
helt enkelt spärras in och berövas sin frihet endast därför, att de blivit beskärda
med litet mer pengar än vanligt. — Vederbörande släktingar kunna endast
göra gällande, att den person, som de tänkt få arva, är sinnessjuk. Genom att
vända sig till en snäll läkare och få av honom ett intyg därom kunna de få
saken klar. Personen i fråga har givit bort litet mera av sina ägodelar, än
som fallit släktingarna på läppen, och då är personen naturligtvis icke klok.

I det senast inträffade fallet avvärjdes ju en inspärning endast därigenom,
att personen genom vänners hjälp kunde fly ur landet. Utomlands intygade
några av världens främsta specialister på sinnessjukvårdens område, att det
icke var något fel på mannen. Men hade han icke lyckats fly, hade han helt
säkert blivit inspärnad och berövad sin frihet. Att sådant kan hända i ett
rättssamhälle som vårt måste anses vara minst sagt upprörande, och att något
måste göras från statsmakternas sida för att råda bot för detta missförhållan-
de, synes mig vara en självklar sak.

Naturligtvis väntar man sig då närmast, att någon åtgärd vidtages från re-
geringens sida. Jag ber därför att till hans excellens herr statsministern få
framställa följande frågor:

Har regeringen för avsikt att företaga någon åtgärd, som kan förhindra, att
oförvitliga svenska medborgare berövas sin frihet på ett så upprörande och
lättvindigt sätt, som här ovan antytts? Och om så är: När kan det tänkas, att
något resultat föreligger?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Herr **Osberg** avlämnade en motion angående omorganisation av riksdagens
arbetsformer.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 416, bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem
jämförliga befattningshavare, i vad angår flottans pensionskassa;

nr 7, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till utarbetande av
ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren
1921—1930;

nr 8, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett histo-
riskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över
kommitténs verksamhet under år 1927;

nr 9, i anledning av väckta motioner om höjd pension åt förre vaktmästaren
Nils Modén;

nr 10, i anledning av väckt motion i fråga om viss ändring i lagen den 11
oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion angående höjning av de statliga befatt-
ningshavarnas pensionsålder;

nr 12, i anledning av väckt motion om höjning av pensionsåldern för manliga folkskollärare;

nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Osberg</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 11 febr.,
» <i>Olsson</i> i Berg	» 10 » » » 11 »
» <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	» 4 » » » 11 »
» <i>Ward</i>	» 8 » » » 11 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 3 » » » 11 »
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 5 » » » 11 » och
» <i>Rydén</i>	» den 11 februari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 11 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Ch. A. Fager är på grund av urinvägssjukdom (sten) sedan d. 5 dennes oförmögen till arbete och i behov av sjukhusvård.

Stockholm den 10 februari 1928.

Abraham Troell,
t. f. professor.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 51, angående organiserande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper.

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Bodéns* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående vidtagande av åtgärder till skydd i vissa fall för svenska medborgares frihet; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Herr *Osbergs* på kammarens bord liggande motion, nr 416, som nu föredrogs, remitterades till konstitutionsutskottet.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 6—15.

§ 6.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 18 innevarande februari företaga följande val, nämligen:

val dels av tjugufyra valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, utse riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen;

val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning jämte sex suppleanter för samma revisorer; samt

val dels av tjugufyra valmän att, jämte ett lika antal valmän från första kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens avdelningskontor i orterna, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 7.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Hamrin* propositionen, nr 24, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avslutat avtal, med tillhörande slutprotokoll, angående ryska handelsdelegationens i Stockholm rättigheter och skyldigheter; samt

av herr statsrådet *Meurling* propositionen, nr 52, angående bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt barn till befattningshavare vid telegrafverkets radiopejlstationer m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utredning rörande uthamn för Haparanda vid Karl Johans stad jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för ändringsarbeten i fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalökning under handelsdepartementet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1, angående ökning av fonden för rederinäringens understödjande.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning, bil. 5» fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen dels, med godkännande av de av departementschefen förordade grunderna för kapitalökning för fonden för rederinäringens understödjande, å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor, dels ock medgiva, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden; finge utgå efter en räntefot av fem procent.

*Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 61 i första kammaren av herr *Stendahl m. fl.* och nr 95 i andra kammaren av herr *Thore m. fl.*, däri föreslagits, att riksdagen, under uttalande av att ingen höjning av räntesatsen å lån från rederilånefonden nu borde förekomma, måtte för kapitalökning för fonden till rederinäringens understödjande å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett belopp av fyra miljoner kronor.

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte
a) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och ovanberörda motioner, i vad nämnda förslag och motioner avsåge anslagsbeloppet, för kapitalökning för fonden för rederinäringens understödjande, å riksstaten för budgetåret 1928—1929 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor; och

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande räntefoten och med avslag å ovanberörda motioner i samma del, medgiva, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, finge utgå efter en räntefot av fem procent.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Widell, Olsson* i *Kullenbergstorp, Holmgren* och *Anderson* i *Storegården*, vilka ansett att utskottet bort hemställa om riksdagens medgivande, att ränta å lån, som framdeles beviljades från fonden, finge utgå efter en räntefot av fyra och en halv procent.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! När riksdagen lagt upp en rederilånefond, har den också därmed velat giva till känna, att den uppskattar rederirörelsens betydelse och att den anser rederinäringen vara av beskaffenhet att kunna och bära påräkna stöd från det allmänna sidan. Jag vill erinra om att frakterna för de varor, som årligen importerats och exporteras, uppgå till ett belopp av över 400 miljoner kronor. I den mån som dessa varor kunna transporterats på svenska kölar, förbättras också vår betalningsbalans med utlandet.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att de mindre segelfartygsrederierna även måtte bli i tillfälle att i större omfattning än hittills få del av möjligheten att erhålla lån ur rederilånefonden. De fylla väl sin plats i vår samfärdsel, och på de små segelfartygen fostras numera de unga männen till sjömän och förvärva sjömanskap, som sedan kommer till nytta för de större fartygen.

Jag har i statsutskottet icke ställt mig som reservant i fråga om det belopp, som statsutskottet velat föreslå till ökning av rederilånefonden. Det upplystes nämligen i statsutskottet, att fondens tillgångar icke till fullo varit utnyttjade. Men efter vad jag sedermera erfarit, lär detta icke bero på det förhållandet, att det icke finnes tillräckligt med kompetenta lånesökande, utan på andra skäl. Jag har emellertid stannat som reservant endast i fråga om räntan och måste då säga, att det förefaller mig eget, att tidpunkten nu skulle vara den lämpliga för att komma med en räntehöjning. Det är icke länge sedan riksbanken sänkte diskontot till 3 1/2 %. Det kan vara en tillfällig åtgärd, men den pekar i varje fall icke hän mot högre ränta. Vi se så gott som dagligen, att de stora industrierna konvertera sina 5 1/2 % och dyrare räntebelagda lån ned till 5 %, som genast absorberas i marknaden till överkurs, i regel 101 %. Det visar om något, att den allmänna tendensen lutar hän emot billigare pengar och icke emot dyrare.

Att utskottet under sådana förhållanden nu föreslår en höjning av räntan på lån från rederilånefonden anser jag för min del icke befogat och yrkar därför, herr talman, avslag på utskottets hemställan under denna punkt och bifall till den av herr *Widell* m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Nylander* och *Pehrsson* i Göteborg.

Herr Thore: Herr talman! För dem av kammarens ledamöter, som gått igenom handlingarna i detta ärende, framställningarna från Sveriges redareförening, från Sveriges varvsindustrieförening, från kommerskollegium, från

Sveriges allmänna sjöfartsförening, från handelsministern, bör det vara fullkomligt klart, att vår rederinäring för att kunna modernisera sin flotta är i behov av ökat rörelsekapital. Man kan ju göra det lilla huvudräkningsexperimentet, att vi av det nuvarande tonnage, 1,400,000 ton, förnya fem procent, vilket icke är något högt procenttal, i varje fall mindre än Tyskland, England och Norge tillämpa, vi få då 70,000 ton, och beräkna vi kostnaden för moderniseringen per ton till 500 kronor komma vi till ett belopp av 35 miljoner kr. Nu är rederinäringen själv icke i tillfälle att bringa upp så mycket medel. Jag har i min motion anfört vissa siffror angående den bevillningsbeskattade inkomsten för sjöfarten under de senaste åren. Den var som bekant mycket stor under krigsåren, men därefter har den gått ned, så att 1921 var den 11.7 miljoner kronor, 1922 9.9 miljoner, 1923 7.9 miljoner, 1924 — det senaste redogörelseåret — 4.5 miljoner kronor. Det är måhända något mera nu, men det kan icke vara synnerligen mycket. Nu kan man ju säga, att i dessa uppskattade inkomster äro icke medtagna avsättningar för avskrivning och dylikt, och det må vara riktigt, men dessa avsättningar äro antagligen icke så stora och måste användas icke blott till nybyggnader utan också till reparationer och klassificeringar. Således är det påtagligt, att rederinäringen själv icke kan frambringa medel till modernisering av handelsflottan i den utsträckning som oundgängligen betingas, om vi skola kunna följa med på sjöfartsnäringens område. Dessutom tillkommer en sak, och det är den, att just dessa år pågår en modernisering av handelsflottorna i världen som kanske aldrig tillförne. Detta gäller främst i fråga om övergång till motordrift med dennas dyrbarare och mera komplicerade maskineri, det gäller också i någon mån moderniseringen av ångmaskineriet.

Jag inlämnade till några av statsutskottets ledamöter en jämförelse mellan nybyggnaderna inom den svenska och norska handelsflottan, speciellt med avseende på övergång till motortonnage. Av denna jämförelse framgår, att vi år 1919, alltså vid krigets slut, hade ett motortonnage av 72,900 ton och att detta vid 1927 års slut hade ökat till 307,100 ton, alltså under 9 år en ökning i medeltal av 26,000 ton. Norge däremot hade under samma tid ökat detta tonnage från 167,000 ton till 697,000 ton, en ökning på icke mindre än 60,000 ton årligen. Nu är det att bemärka, att ökningen av den svenska motorfartygsflottan legat mest på åren 1922, 1923 och 1925, under det att vi 1926 haft en ökning av endast 4,900 ton och 1927 en ökning av 4,100 ton, då däremot den norska ökningen dessa år utgjorde respektive 123,000 och 121,000 ton. Nu är det visserligen sant, att vi fått en del beställningar från svenska rederier under föregående år, som bör bringa upp tonnageökningen hos oss ganska betydligt, men så har Norge återigen fått ännu mera, och vi hava den risken, att dessa beställningar av svenska rederier gå ifrån oss, såvida de icke kunna finansieras inom landet.

För utökningen av rederilånefonden för beredande av rörelsekapital åt våra svenska rederier talar också mycket kraftigt den omständigheten, att fartygen huvudsakligen eller jag kan nästan säga uteslutande — med undantag av Kungsholm — byggts och byggas i Sverige, under det att Norge praktiskt sett fått bygga alla sina fartyg i utlandet.

När under fjolårets höst framställningar gjordes angående rederilånefonden hade man vissa anmärkningar att göra från vederbörandes sida. Det sades, att man måhända icke vore i tillfälle att bygga dem på svenska varv på grund av de stora beställningar, som dessa hade speciellt från Norge. De svenska storvarven hava haft mycket stora beställningar och hava det fortfarande. Endast i Göteborg hava 13 nybyggen för norska skeppsredares räkning levererats i följd efter varandra. Emellertid läser det icke förefinnas någon fara för att våra skeppsvarv icke kunna åtaga sig några beställningar för svenska

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

redare i ganska stor utsträckning trots de utländska kontrakten. Jag har just i min hand en inlaga, som är några dagar gammal, från en av subdirektörerna i ett av de större skeppsvarven, däri det säges, att det är de tre varven, Göta-
verken, Eriksbergs varv och Kockums varv, som hava de stora beställningar-
na, under det att de övriga svenska varven, Lindholmen-Motala, Hälsingborgs-
varvet, Öresundsvarvet, Oskarshamnsvarvet, Finnboda och Bergsund lida brist
på nybyggnader. Det finns visst ett par nybyggnader, en på vardera av Häl-
singborgs- och Oskarshamnsvarven, men de övriga varven ligga nästan öde, åt-
minstone vad det gäller nybyggnader, och det är därför att finansieringsmög-
ligheter saknas. De beställningar, som gjorts till de större varven, t. ex. Göta-
verken och övriga varv, förhindra icke att de kunna åtaga sig ytterligare ny-
byggnader på leveranstider, som icke kunna anses långa i förhållande till ut-
landets; och om särskilda behov föreligga, kan man göra utvidgningar, och
folk finnes mer än nog, som på jämförelsevis kort tid kan uppläras till att
utföra specialarbeten. Man behöver således icke frukta för att, huru stort rö-
relsekapital som på ett eller annat sätt kan uppbringas för våra svenska re-
dare, eventuella nybyggnader icke komma att stanna inom landet, och vad det
betyder för de samhällen, som hava skeppsbyggerier, att denna rörelse kan fort-
gå, det torde jag vara i tillfälle att kunna understryka såsom tillhörande ett
sådant samhälle. Det skulle se ut på ett helt annat sätt på arbetslöshetens
område, om vi icke i Göteborg hade sysselsättning för dessa 3 eller 4,000 man,
som nu sysselsätts på verkstäderna i Göteborg.

De belopp, som statsutskottet föreslagit, äro ju visserligen något högre än
det som departementschefen gjort framställning om i sin proposition, men det
är dock alltför litet för att man skall kunna uppnå den ökning av vår han-
delsflotta och den modernisering därav som är nödvändig; det hade behövts ett
större belopp. Jag vill påpeka, att vid 1918 års riksdag hemställdes i motion
av herr Lindman m. fl. om en ökning av rederilånefonden från dåvarande 17
miljoner kr. till 30 miljoner kr. Motionen ledde till en skrivelse från riksdagen,
däri begärdes utredning angående behovet av lämpligaste åtgärderna för ut-
ökning av den svenska handelsflottan. I en motion av undertecknad m. fl.
1921 hemställdes, att ett belopp av 20 miljoner kr. ur krigsförsäkringsfondens
överskottsmedel skulle i stället för att tagas i anspråk för budgetändamål över-
föras till rederilånefonden. Motionen avslogs emellertid. Under början av år
1922 gjorde kommerskollegium en hemställan om ökning av rederilånefonden
med 13 miljoner kr., alltså från 17 till 30 miljoner kr.; senare under året inkom
en skrivelse från samma verk, däri ökningen begränsades till 8 miljoner kronor.
alltså en ökning från 17 miljoner till 25 miljoner kr., men dessa framställningar
föranledde icke till någon åtgärd. Följande år, 1923, inkom en framställning
från Kungl. Maj:t till riksdagen om en ökning av 3 miljoner kronor, vilken
bifölls, och det är allt som gjorts, ehuru det är påtagligt, att det varit för litet
och att man skulle behövt åtskilligt mera.

Nu anser jag mig emellertid icke böra yrka bifall till min motion om 4 mil-
joner kr., men jag vill säga det, att skeppsrederirörelsen kommer igen, ty det
är absolut nödvändigt att skaffa medel på ett eller annat sätt för att hålla
denna näring i konkurrensavseende i jämnhöjd med utlandet och för att kunna
ombesörja våra handelsförbindelser åt olika håll.

Det torde hava förväntat åtskilliga, att Kungl. Maj:t ansett lämpligt att
föreslå en höjning av räntan för rederilånen från 4 till 5 %. Den föregående
ärade talaren har ju anfört åtskilliga skäl för den meningen, att man borde
hålla räntan på den nuvarande nivån eller 4 %, och jag kan till alla delar in-
stämman i vad han sade. Det förefaller mig föreligga mycket svaga skäl för
att just nu höja räntan från fyra till fem procent. Det är ju dock ett faktum,
att på sista tiden en kraftig diskontonedättning skett, och att då samtidigt

höja räntan på rederilånen med så mycket som 1 % förefaller vara något egen-
domligt. Jag vet icke, huru man skall tolka denna höjning. Nu är det ju så,
att man gått in för den principen att staten skall taga lika mycket i ränta på
sina utlåningar som staten själv får betala för sina lån, men denna princip har
man överskridit på det sättet att vid det senaste lån, som riksgäldskontoret upp-
tog, uppgick räntan till 4.6 %, under det att man här begärt 5 %. Det före-
faller mig som om det vore meningen att överföra fädernas missgärningar på
barnen, d. v. s. man anser att de förluster, som gjorts på föregående utlånin-
gar, skola tagas igen på efterföljande. Men man kan ju också uppfatta höj-
ningen på det sättet, som om det vore meningen, att sjöfarten skall betala
någon riskprocent, $\frac{1}{2}$ % i riksprocent, eftersom statslånen gå med $4\frac{1}{2}$ eller
4.6 %, så skulle man här taga 5 %, således en ersättning för den risk, som
dessa lånebelopp äro utsatta för. Nu anser jag, att det är synnerligen olyck-
ligt, om det skulle tolkas på det sättet, ty det kan leda till en åtstramning av
krediten och höjning av räntan även på andra håll, och jag får lov att säga,
att såväl våra skeppsredare som våra skeppsbyggare hava behov av kredit,
men deras kreditmöjligheter äro redan åtstramade ganska betydligt. Det är
påtagligt, att våra skeppsvarv måste lämna betydande krediter till skeppsredar-
na, och det omförmåles i den kungl. propositionen, att sådana krediter hava
lämnats i mycket stor utsträckning, så att man kommit till gränsen av sin kredit-
givning. I ett uttalande till handelsdepartementet från Sveriges varvsin-
dustriförening heter det: »Genom ifrågavarande kreditgivning, vilken för de
svenska varven, med deras i mångt ytterst besvärliga finansieringsförhållan-
den, måste anses innebära avsevärda risker och därför helt naturligt skett med
stor försiktighet och betänksamhet, har emellertid svenska företag — varven
och deras många underleverantörer — tillförts arbeten av betydande omfatt-
ning. Den har därmed bidragit till att i hög grad lätta de senare årens stora
arbetslöshet, en sak som från det allmännas sida torde böra räknas varven till
stor förtjänst.» Jag vill minnas att denna passus är åberopad i den kungl.
propositionen, men så kommer något speciellt angående deras kreditgivning,
som också kanske borde omförmålas. Det heter sålunda i fortsättningen: »I
motsats till vad förhållandet är i övriga europeiska skeppsbyggeriländer, där
staten i stor utsträckning bistått varven vid kreditgivande, har de svenska var-
vens kreditgivning måst ske med anlitande enbart av varvens egna resurser,
varför densamma givetvis verkar ytterst tyngande på varvens finansiella ställ-
ning och likviditet, så mycket mer som de svenska privatbankerna vid belåning
av de fartygskrediterna motsvarande accepterna eller reverserna debitera en
räntesats av $6\frac{1}{2}$ intill 7 %.»

Jag är rädd för, att privatbakernas stora räntemarginal kommer att bibe-
hållas och kanske utökas, om staten skulle öka räntan över den normala och
göra gällande att få en riskprocent, ehuru denna säkerligen icke behövs för
riskens egen skull, ty de säkerheter, som skola lämnas för rederilån, äro verk-
ligen så goda, att man för den skull icke skulle kunna behöva någon särskild
riskprocent.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till den reservation, som är fram-
ställd av herrar Widell och Olsson i Kullenbergstorp m. fl., gående ut på att
räntan skulle sättas till $4\frac{1}{2}$ procent.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag känner mig skyldig att å ut-
skottets vägnar svara några ord på vad motionären och en av reservanterna
sagt. Jag tar motionären först, därför att han ägnat större tid åt statsutskot-
tets litet halvt om halvt bestridda villighet att stödja rederinärningen.

Jag skall då endast på den punkten be att få säga, att vi ha på statsutskot-
tets fjärde avdelning och inom statsutskottet i dess helhet under många år

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
närings-
under-
stödjande.
(Forts.)

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

haft blicken öppen för betydelsen av att stödja rederinäringen, en sak, varom icke minst det beslut vittnar, som fattades för något år sedan, då riksdagen på Kungl. Maj:ts och statsutskottets hemställda beviljade till ett enda rederiföretag 8 miljoner kronor, om beställningen gjordes på svenskt varv, och 6 miljoner kronor, ifall den gjordes på utländskt. Jag tror, att om herr Thore summerade ihop allt det intresse, svenska riksdagen visat för sjöfartsnäringen, så skulle han icke komma till ett så dåligt resultat i detta avseende. Det är att slå in öppna dörrar, ifall han vill göra gällande, att statsutskottet icke intresserar sig för rederinäringen. Och om herr Thore ändå påstår, att det skulle vara riktigt, så faller klandret från honom i ännu högre grad på statsmakternas främsta representant, som icke vågat sig på att föreslå sådana belopp, som herr Thore pläderat för.

Men det är en annan sak, som jag skall be att få fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang, nämligen tvisten om större eller mindre belopp. Om herrarna slå upp bilaga 5, sidan 4, i statsverkspropositionens avdelning »utgifter för kapitalökning», så finna herrarna där en tabell, som visar, huru stora belopp, som beviljats i lån från rederilånefonden under årens lopp. Man finner då, att det högsta belopp, som beviljats, var år 1916, då det uppgick till 6.265,000 kronor, för att sedan 1919 gå ned till 3,850,000 kronor. Det kom upp igen 1921 till 4,308,000 kronor, men sedan har det icke varit uppe i mer än 3,475,000 kronor, vartill det uppgick år 1925, och vilket är det högsta beloppet sedan dess. Det har med andra ord under flera år rört sig omkring 3,000,000 kronor. När det nu är så, att man genom ett accepterande av utskottets förslag får 3,000,000 kronor disponibla till nästa budgetår plus den miljon, som finnes kvar i riksgäldskontoret, då frågar jag, om det finnes någon som helst utsikt, att man skall kunna hinna med att absorbera mera vid verkstäder och varv. Och då vill jag passa på att säga till herr Thore: här göres propaganda överallt för modernisering och nybyggnad av större fartyg, men då de stora varven, såsom herr Thore icke kunde undgå att påpeka, till stor del ha full sysselsättning och de små icke kunna taga emot beställningar på vilka båtar som helst, kan det då sägas, att de hava för litet att göra? Jag tror uppriktigt sagt icke, att det går att absorbera mera än utskottet föreslagit. Och, herr Thore, observera en sak: i statsutskottets utlåtande har det med flit undvikits att taga ställning till nästa års belopp. Skulle det visa sig, att trots den omständigheten att man lägger upp den ena båten efter den andra — det propageras t. o. m. i sjöfartstidskrifter och andra tidningar för att redarna skola bilda en stor sammanslutning och köpa upp fartyg och skrota ned för att åstadkomma bättre frakter — skulle det trots dessa moment visa sig behövas ytterligare medel, så finns ju tillfälle för herr Thore att komma igen ett annat år, om vi leva, träffas och frodas då.

Emellertid var det också tal om räntan. Det tycks, som om en missuppfattning här gjort sig gällande. Jag har ansett det som min skyldighet att taga med mig en liten bok, som jag tror, att damerna och herrarna skulle hava stor nytta av att studera litet närmare. Det är riksgäldskontorets årsbok, som delats ut här i riksdagen. Där finner man i tabell 18 på sidan 99, att det är en väsentlig skillnad på den nominella ränta, som står på obligationerna, och den effektiva ränta, som utbetalas i verkligheten. Om jag går till denna tabell, finner jag, att 1906 var den nominella medelräntefoten 3.531 % och samma år den effektiva räntan 3.748 %. Jag skulle tro, att det ständigt finns en marginal, som icke kommer fram så tydligt. Jag skall gå ned på sidan till 1925 och 1926 för att konstatera, att 1925 låg medelräntan i 4.724 % och den effektiva i 4.867 %, och 1926 var den 4.726 %, respektive 4.875 %. Som herrarna finna, så råkar det vara på det sättet, att där ligger verkligheten mycket nära den ränta, som av Kungl. Maj:t här är föreslagen. Därtill kommer, att riks-

dagen själv har gått in på i flertalet fall att ordna upp tingen på detta område på det sättet, att man dels vill ha ungefär lika ränta på likartade eller rättare sagt alldeles lika lånefonder, dels vill lägga på en liten säkerhetsmarginal, beroende på hur pass stor risk man förutsätter i respektive fall. Jag skall i detta sammanhang be att få erinra om, att senaste gången, som räntefoten i fråga om egnahemslånefonden var före, var det om jag icke minns fel så, att på förslag från regeringen, understött av riksgäldsfullmäktige och andra myndigheter, som yttrade sig, bestämdes det, att anslaget skulle beräknas på följande sätt: 70 % av anslagsbeloppet skulle tagas av lånemedel och 30 % av andra medel än lånemedel. Där ansåg man följaktligen risken vara så pass stor, att man behövde taga 30 % direkt av skattemedel för att vara på den säkra sidan. Där är ju också räntefoten densamma som den här föreslagna. Vi ha dessutom industrilånefonden, luftfartslånefonden, vattenkraftslånefonden och kraftledningslånefonden, som äro av precis samma natur som den fond, det nu är fråga om. Vid det förhållandet att den faktiska medelräntan för staten ligger så högt som den gör, då det i detta fall icke alls är fråga om något direkt tillskott av andra statsmedel än lånemedel, då det följaktligen måste finnas en liten — högst obetydlig — marginal, och när därtill kommer, att fonden i detta fall blir likställd med andra lånefonder, kan jag icke se, att man har någon möjlighet att gå under det belopp, som Kungl. Maj:t och statsutskottet här föreslagit, eller 5 % på de utlånade medlen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Som herrarna funnit, ha vi i statsutskottet alla gått med på den kompromiss, som ingåtts på statsutskottets fjärde avdelning om att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet med en halv miljon kronor, d. v. s. från 2 1/2 miljoner till 3 miljoner kronor. Jag skall icke här inlåta mig vidare på vad som för detta ändamål behövs eller icke behövs för framtiden. Jag tror, att man i detta fall kan gilla den åsikt, som statsutskottets ärade vice ordförande framförde, nämligen att framtiden ju får visa, hur det utvecklar sig; och det finns ju alltid folk i riksdagen som kan klara upp den saken.

Emellertid har jag gått ut ifrån, att när åtminstone åtskilliga av våra varv klarat sig mycket bättre under efterkristiden än man hade anledning antaga vara möjligt för svenska varv att göra, så har ju utvecklingen på detta område varit sådan, tycker jag, att man borde känna sig en smula tillfredsställd. Där- emot har rederinäringen otvivelaktigt icke kunnat hålla jämna steg med varvs- näringen, ty de svenska varven hava byggt massor av fartyg till utländska beställare. Det är utmärkt i och för sig, att de kunna konkurrera både med Tyskland och gamla skeppsbyggaren England, men det tycks ändå vara en smula nedslående, när rederirörelsen icke kan följa med på samma sätt som utlandets rederirörelse. Till och med Norge tycks kunna gå fram med moder- nisering av tonnage på senare tiden. Vad anledningen till rederinäringens svå- righeter innerst är, är jag naturligtvis icke mannen att bedöma. Men ett skäl, som man trott haft åtskilligt att betyda, är väl, att det icke funnits tillräckligt billigt disponibelt kapital, och det är naturligtvis en anledning, varför staten lånar ut pengar för att stödja dessa rederier i och för beställningar. På detta område har det icke varit någon strid inom statsutskottet, men vi äro några stycken reservanter beträffande fastställandet av räntefoten. Där hava vi olika mening mot utskottsmajoriteten. Vi finna det synnerligen egendomligt med denna räntehöjning i det tidsmoment, då en väldig presspropaganda äger rum för att visa, att räntan skall ned här i landet och de, som strida emot detta, bliva tämligen mycket tilltvålade, när de icke vilja gå så långt ned som de öv- riga. Och givetvis har det också sin betydelse som symptom, att Sveriges

*Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.*
(Forts.)

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

riksbank har ett av det lägsta diskonto som förekommer i någon bank. Naturligtvis vill jag icke påstå, att rederilånen kunna gå med samma ränta som riksbanken i detta fall tillämpar. Men här är ju fråga om att sätta upp räntan med en hel procent, och det kan jag icke finna vara riktigt i stil med den allmänna tendensen. Man bör naturligtvis göra sig den frågan, vilken räntefot, som är *skälig*. Och då lär det väl icke kunna bestridas, att staten kan upplägga lån till $4\frac{1}{2}$ % ränta. Detta lär väl vara den säkra punkten, helst som de utelöpande $4\frac{1}{2}$ % obligationerna stå något över pari. Att såsom den föregående ärade talaren se till vad *medelräntefoten* för statslånen för ögonblicket är, tror jag knappast är den riktiga betraktelsegrunden. Om man skall höja denna utlåningsfond med 3 miljoner kronor, bör givetvis också statslånet uppläggas på en tid som svarar mot vad som gäller för rederilånen. Man talade i statsutskottet om att ingen vet hur det går i framtiden med räntans storlek. Nej, jag tror icke man *behöver* veta detta heller för att bedöma den sak vi nu syssla med. Ty upptager staten ett lån på viss tid, lär väl aldrig långivaren kunna höja räntan eller när som helst uppsäga lånet. Överhuvud är det sålunda en fast punkt, att staten i detta ögonblick kan låna upp till $4\frac{1}{2}$ %.

Man säger vidare, att man måste lägga på en förhöjning av räntan på grund av »riskmomentet». Ja, i så fall får detta spörsmål en helt annan betydelse: då blir det en bankverksamhetssynpunkt, som lägges på frågan. Jag kan icke vara med om en utveckling i den riktningen. Jag har intagit samma ståndpunkt, när det gällde bostadslånefonden; det bör icke vara, så att man övergår till banksynpunkterna: icke tillräcklig säkerhet, hög ränta och som påbröd en riskprocent, som man lägger på för att klara upp det hela. Jag tror detta vore felaktigt, ty tager man det hela mera bankmässigt, får man sämre motståndskraft, när det eventuellt gäller att sedan säga nej, och staten blir pressad att tillhandahålla mera pengar. Jag tycker det vore lugnast för staten, om den vid varje tidpunkt tillhandahölle medlen till självkostnadspris. Det kan mycket väl hända, att räntefoten ändras ganska snart och att 5 % blir berättigat, men detta har enligt min mening icke någon betydelse nu, om man utgår från de förutsättningar jag nämnt.

Jag vill icke fördölja heller, att jag är rädd för konsekvenserna på ett helt annat område, som statsutskottets vice ordförande tangerade en smula, nämligen egnahemslånen. Skall man där gå fram efter samma grunder, som man ämnar tillämpa här — så att staten, utom det att den naturligtvis får igen den ränta, som den själv har att betala, också skall lägga på dels sina särskilda kostnader och dels dessutom ett »uppmål» såsom extra förtjänst — ja, då fruktar jag, att egnahemslånefonden, som verkligen är till så mycket gagn, icke kommer att tjäna det ändamål, den är avsedd för. Ty man kan väl icke allvarligt tro, att riksdagen går in för den principen, att man för blott en enda fond lägger upp ett särskilt årsanslag till räntetäckning. Denna sak har således kanhända rätt vittgående konsekvenser, och dem är jag en smula rädd för. Jag tror, att om staten hittilldags med öppna ögon varit med om att förlora icke så litet på rederilånen — ja icke så mycket heller — vore det lugnast och säkrast, ifall man nöjde sig med att få igen den ränta, som motsvarade kostnaderna för lånen, och gäve det låneunderstöd, som ansåges skäligt. Jag tror icke, att det går väl i fortsättningen, om man beträffande statens stödjande verksamhet skall anlägga banksynpunkter. Det bleve helt säkert ett tveeggat svärd. Det är nog, som jag sade, lugnast att gå fram efter de gamla linjerna, så att man stöder, där man anser sig ha skäl härför, men icke tager det hela bankmässigt. Jag tror också, att vid prövningen av säkerheterna kan man gå litet stramare fram, om man sätter räntan i överensstämmelse med statens självkostnadspris är om man sätter räntefoten högt. Man kan också i detta sammanhang göra en jämförelse med den ståndpunkt, som vi väl komma att

intaga i en annan stor ekonomisk fråga, vilken vi få till behandling här i kammaren nästa onsdag. Läger jag dessa frågor vid sidan av varandra och spørjer, vad man i det senare fallet har för säkerhet för utfående av ränta och för statens uppoffringar i övrigt, har jag verkligen, herr talman, mycket svårt att inse, att det ligger något berättigat i att på detta område höja räntan för rederilånen till högre belopp än som svarar mot vad staten själv får betala.

Jag skall på grund av vad jag nu yttrat, herr talman, be att i punkten b) få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen. I punkten a) yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag skall be att få yttra några få ord i denna fråga.

Som kammaren behagade finna, har jag i propositionen utgått ifrån att rederilånefonden borde ökas med ett belopp av 5 miljoner kronor. Detta belopp sammanfaller med vad som avsågs i den första framställning, som kommerskollegium avgav, ehuru ämbetsverket sedan höjde beloppet till 8 miljoner kronor. Statskontoret har för sin del förordat en ökning, ehuru man ifrågasatt, huruvida beloppet icke borde något minskas i förhållande till det belopp, som kommerskollegium i sin sista inläga angav som lämpligt eller 8 miljoner kronor. Det förefaller mig, som om statskontoret också tänkt sig det ursprungliga beloppet eller 5 miljoner kronor. Jag har, som jag nyss sade, anslutit mig till denna tanke, ehuru jag uppdelat beloppet på tvenne år. Jag har naturligtvis därutinnan förutsett, att riksdagen icke skulle vara benägen att redan vid detta års riksdag göra några uttalanden till förmån för en ytterligare höjning nästa år, d. v. s. besluta 2 1/2 miljon kronor för år 1928 och 2 1/2 miljon kronor för år 1929. Jag finner mycket förklarligt, att statsutskottet icke föreslagit riksdagen att göra detta, men redan i den diskontering av vad jag uttalat i statsrådsprotokollet om denna min plan, som skett därigenom att utskottet nu föreslår ett belopp av 3 miljoner kronor, ser jag en förhoppning om att på en proposition nästa år från Kungl. Maj:t en ytterligare höjning åtminstone med ett par miljoner kronor skall komma till stånd.

Nu har från en ärad talares sida, som jämväl motionerat i ämnet, gjorts gällande, att varken ett belopp av 2 1/2 miljon kronor, som Kungl. Maj:t begär, eller ett belopp av 3 miljoner kronor skulle vara ens tillnärmelsevis tillräckligt för att tillgodose det stora behov, som rederinäringen har i förevarande avseende. Detta är alldeles riktigt, men jag ber under betygande av mitt livliga intresse för rederinäringen — framför allt med hänsyn till dess betydelse för hela vår handel och industri och ihågkommande det kända ordet, att handeln följer flaggan — dock få erinra därom, att rederilånefonden aldrig varit avsedd att i full utsträckning täcka de behov, som kunna uppstå för finansiering av nybyggnader eller för större förändringar av fartyg under tidernas lopp. Detta framgår, synes det mig, redan av fondens verkliga benämning, ty den är ju lånefonden för rederinäringens *understödjande*, ehuru vi bruka kalla den för rederilånefonden. Dessa rederier, som merendels äro stora bolag, åtminstone när det gäller den större trafiken, ha ju först och främst sina egna aktiekapital och fonder att tillgå, och liksom alla andra produktiva företag måste de söka stöd och lån hos sina banker och förlagsgivare. Detta får man alltså, menar jag, hålla i sikte, när man talar om beloppets storlek i detta fall.

I samband härmed ber jag få beröra en siffra, som blivit återopad i statsutskottsutlåtandet och som kanske, om man icke närmare känner till förhållandena, kan vara i någon mån missvisande. Det står nämligen omnämnt i propositionen, att det vid en viss tidpunkt fanns ett belopp av 1,300,000 kronor odisponerat av fonden, varav man skulle kunna sluta, att man hade att

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.

(Forts.)

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

tillgå detta odisponerade belopp jämte vad som nu kan komma att anvisas av riksdagen. Det förhåller sig med den saken så, att i konseljbeslut i medio av förra månaden, den 13 januari, beviljade Kungl. Maj:t lån till ett belopp av 1 1/2 miljon kronor, så att de 1,300,000 kronor, som här finnas angivna, konsumerades vid det tillfället. Nu finnes enligt en uppgift jag fått av statskontoret, daterad den 8 februari, tillgångar i fonden till ett belopp av 552,232 kronor. Detta är alltså det tillgängliga beloppet plus vad som inkommer i amorteringar under detta år, som kan tagas i anspråk, när det gäller att pröva rederilåneansökningar för perioden 1 januari—30 juni 1928, uppgående till ett belopp av 17,050,000 kronor. Det är klart, att man kan använda den sistnämnda siffran ungefär som herr Thore gjorde för att visa, att det belopp, som begäres, vare sig det nu är 2 1/2 eller 3 miljoner kronor, är alldeles för litet och borde höjas ytterligare. Men samma anmärkning drabbar det krav, som å herr Thores sida framställdes. Det blir alltså nödvändigt för rederierna att, såsom jag nyss sade, använda andra utvägar för att fylla och täcka sitt behov av medel.

Jag är emellertid mycket tacksam för att statsutskottet på sätt som jag antytt diskonterat åtminstone 1/2 miljon kronor av det belopp, som jag tänkt skulle anstå till nästa år.

Vidare vill jag säga några ord angående räntesatsen. Det går naturligtvis att göra sådana jämförelser, som herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde och även herr Holmgren. Men man kan också vända på saken och göra andra jämförelser. Man kan fråga sig, huruvida en räntesats av 5 % under de former och villkor, som äro gällande för rederilånen, icke är synnerligen fördelaktig. Vi få ihågkomma, att när dessa lån beviljas, så sker det för en tid av 8 år med 2 års amorteringsfrihet och därefter amortering med 1/6 varje år. Jag frågar de ärade talarna, huruvida de tro det är möjligt att även med den nu gällande låga räntesatsen gå till bankinstitut och andra penninginrättningar och få lån på sådana villkor. Jag vågar bestrida, att så är fallet. Följaktligen menar jag, att när ett rederiföretag har att välja mellan att antingen söka ett sådant lån ur rederilånefonden med 5 % på dessa villkor eller skaffa sig pengar på andra vägar, framstår förmånen av rederilånen såsom synnerligen betydande.

Jag skulle också vilja tillägga på tal om räntan — och detta mitt uttalande är kanhända i någon mån grundat på erfarenhet såtillvida, att jag haft många tillfällen att resonera med cheferna för våra rederiföretag om dessa saker — att jag fått ett mycket starkt intryck av att man å rederihåll betraktar det som en stor förmån att få ett dylikt fast bundet lån, som kan läggas till grund för finansiering av nybyggnader eller större ändringsarbeten. Huvudvikten lägges just på den saken och mindre på frågan, huruvida räntesatsen är 1/2 % högre eller lägre. Det rör sig dock, ifall man ser på den nuvarande rederilånefondens belopp å 20 miljoner kronor, om ett räntebelopp av endast 100,000 kronor för hela fonden, ehuru det är ju icke meningen att man skall begagna sig av den möjlighet som finnes enligt lånekontraktet att höja räntan för de gamla lånen, utan avsikten är ju att den nya räntesatsen endast skall gälla för nya lån.

Jag skall icke här ingå på principerna om statens lånepolitik; jag har ingen anledning att göra det i detta sammanhang. Jag vill blott säga, att när det här gäller produktiva företag i stor utsträckning, är det ganska rimligt, om man från statens sida kräver, att ränteutgifterna skola fullt täckas genom ränteinkomster på motsvarande punkt. Jag gillar fullständigt beträffande »riskmomentet» de synpunkter, som blivit här framförda av herr Olsson i Kullenbergstorp, och jag menar, att staten skall icke bedriva någon sådan bankpolitik, där man måste taga hänsyn till ett riskmoment. Jag tror, att det finns så mycket mindre anledning härtill, som det i fråga om denna fond i jämförelse

med andra, som falla inom handelsministrernas arbetsområde är möjligt att visa, att man kan sköta en lånepolitik förståndigt, försiktigt och ändamålsenligt utan att riskera några stora belopp. Omslutningen för rederilånefondens utlåning är sedan dess tillkomst nära 60 miljoner kronor, och statskontoret har anmält, att en förlust drabbat fonden på nära 700,000 kronor. Detta gör ju visserligen drygt 1 % på omslutningen, men om man tager hänsyn till den kritiska period, den ekonomiska kris, som vi genomlevat, varav framför allt denna näring fått en starkare påfrestning än de flesta andra, så måste man säga, att lånerörelsen är synnerligen väl skött. Det visar sig alltså, att det finns stabilitet i finansiering och skötsel av de företag, som anlita denna fond.

Ang. ökning av fonden för rederinäringsunderskjande.
(Forts.)

Jag återkommer slutligen till vad jag nyss nämnde och vill tillägga, att om man tänker sig ett rederilån med 5 % ränta och jämför detta med vad företagen skulle kunna upplåna på vanligt sätt, så är förmånen av lånet så stort, att den åtminstone kan skattas till 1 % — jag skulle nästan vilja säga 1½ %. Och skall man använda det bekväma sättet att genom växlar skaffa pengar, så tillkomma ju stämpel och förskottsrenta. Det lär överhuvud icke vara möjligt att efter vanliga grunder få lån på sådana villkor, som här äro föreslagna.

Jag ber, herr talman, att få uttala den förhoppningen, att andra kammaren måtte bifalla statsutskottets förslag i dess helhet.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag är herr handelsministern tacksam för den upplysning han nyss givit kammaren rörande dispositionen av rederilånefondens medel i ett visst avseende. Det har naturligtvis varit lättare för statsutskottet att behandla ärendet, om man vetat detta förut. Att döma av den proposition, som stått till utskottets beprövande skulle det stå 1,300,000 kronor till förfogande för utlåning från fonden. Detta hade till följd, att vi voro två av utskottets ledamöter, som tänkte reservera oss på den punkten mot utskottets förslag, enär vi ansågo att med dessa disponibla medel borde det räcka med vad Kungl. Maj:t föreslagit nämligen 2,500,000 kronor. Sedan vi underhand av herr handelsministern fått reda på att dessa 1,300,000 kronor redan voro utlånade efter en räntesats av 4 %, läto vi stryka den reservation, som förut var undertecknad. Det fanns ju icke någon anledning, då det icke fanns några pengar inne, att hemställa om ett mindre anslag än utskottet föreslagit.

Vad sedan räntan beträffar, måste jag ställa mig på utskottets ståndpunkt. Det förhåller sig ju så, att alla dylika lånefonder böra vara något så när likställda med hänsyn till räntesatserna. Nu har det upplysts i propositionen, att 5 % är den räntesats, som gäller för andra jämförliga fonder, vilka behöva minst lika billig ränta som rederilånefondens. Under sådana förhållanden anser jag, att även lån från rederilånefondens böra utgå efter samma ränta. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Weibull: Herr talman! Det är nog riktigt, att ifrågavarande lån skola tillgodoföras rederinäringsen. Men man kan också säga, att de tillgodoföras *produktionen* inom varvsindustrien. I Landskrona t. ex. har man ett varv, Öresundsvarvet — ett av de modernaste i Skandinavien med den största torrdockan o. s. v. — men rörelsen drives endast med reparationer. Kunde man lägga som kalkyl rederilån efter 4½ %, så komme säkerligen den bank som driver varvet att taga hänsyn härtill vid finansiering av nybyggnader. Jag har undertecknat ifrågavarande motion just därför, att jag på nära håll sett, huru ett samhälle lider av en stillastående industri, i detta fall varvsindustrien. Det är icke mer än några månader sedan en

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

skrivelse från fackföreningarna till stadsfullmäktige förelåg, där fullmäktige uppmanades att göra vad som kunde göras för att få till stånd nybyggnader genom att diskutera problemet med ägaren banken. Men denna skrivelse har mig veterligen icke kunnat föranleda någon åtgärd. Jag är övertygad om att hade lån kunnat beviljas efter 4 $\frac{1}{2}$ % för nystartande av nybyggnader, skulle produktionen underlättats. Man kunde då startat med den givna förutsättningen, att man hade ett lån efter en sådan låg procent, ett lån som visserligen skulle återbetalas inom 10 år men som dock fanns att tillgå för finansiering av nybygge. För övrigt tycker jag 4 $\frac{1}{2}$ % icke är så synnerligen låg ränta, när man för hypotekslån på lantegendomar kan få uppsägbara lån efter 4 $\frac{1}{2}$ %. Lånet utgår visserligen med 5 %, men den halva procenten avser amortering. Jag tror, att man genom ett bifall till yrkandet om en räntefot av 4 $\frac{1}{2}$ % kan i någon mån ge produktionen hjälp, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till herr Widells m. fl. reservation.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Ja, nu har det klarats upp för de två tillfälliga reservanternas i statsutskottet, huru det hängde ihop med den stora odisponerade summan. Jag var från början säker på att det icke var så farligt med den saken, ty nog hade det inkommit så välgrundade ansökningar, att det icke kunde tänkas, att ej någon av dem borde bifallas. Jag ansåg mig därför icke behöva någon upplysning om att förhållandet berodde på en tillfällighet; det låg i sakens egen natur.

Det är egendomligt att höra, att herr statsrådet är så utomordentligt tillfredsställd, när man ändrar hans förslag. Om han ville fortsätta på den linjen, vore det utomordentligt behagligt för statsutskottet. Det låg emellertid i hans accepterande av utskottets förslag en varm känsla för den sak det här gäller, och detta är jag ytterst tacksam för, oaktat jag icke är skeppsredare utan bonde.

I fråga om räntespörsmålet uttalade herr statsrådet, att även med 5 % vore rederilån de billigaste pengar, som ett rederi under nuvarande förhållanden kunde få, om det icke självt ägde kapital. Ja, det ger jag herr statsrådet rätt uti, men frågan är just den, som herr Weibull var inne på: finns det någon utsikt till att vi icke bli distanserade av t. ex. norrmännen på det moderniserade fartygsbyggandets område, om man skall kalkylera med en så hög procent, som bankerna taga? Just den omständigheten att herr statsrådet gjorde en jämförelse mellan rederilån och bankernas villkor för lån visar, att herr statsrådet omedvetet kom in på de banksynpunkter, som jag anser man icke bör lägga på denna sak, enligt vad jag nämnde i mitt förra anförande. Jag anser det som sagt ytterst farligt att gå fram på den linjen, när det gäller ett stöd från statens sida till en näring. Hur skulle det vara, om man anlade banksynpunkter på t. ex. det problem, som vi ha att göra med nästa onsdag? Naturligtvis vill jag icke begära eller ifrågasätta något dylikt, men om man lägger nämnda två regeringsförslag sida vid sida, kan man icke undgå vissa reflexioner.

Vad herr statsrådet nämnde i sista delen av sitt anförande går jag med på vartenda ord. Men jag tycker, att detta mera talar för reservationen än för herr statsrådets egen ståndpunkt. Man bör ge dessa lån som ett stöd åt dem, som förtjäna hjälp, och man har ju icke anledning att förmoda, att några oerhörda kristidsrisker skola försäkra förluster för staten. Hittills har ju ingenting halsbrytande skett i den vägen, och på intet annat område ha väl förlagsgivarna kommit så relativt lindrigt undan som här. Jag hoppas också, att man skaffar sig de relativt bästa säkerheter man kan få. Jag skulle känna mig verkligt tillfredsställd, om man hölle sig på den linjen, att man lämnade hjälp till statens självkostnadspris. Detta tycker jag vore en sund och klok och bärande tanke, och jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att ge en liten replik till herr Olsson i Kullenbergstorp. När har herr Olsson någonsin hört ett statsråd, som icke tagit emot när han blivit erbjuden mera än vad han själv begärt? Jag har i detta fall i så mycket högre grad kunnat göra detta, som utskottets förslag ligger fullständigt inom den ram jag själv skisserat för ökningen av rederilånen. När jag då står i det lyckliga predikamentet, att utskottet frångått den vanliga principen att icke gå utöver vad Kungl. Maj:t begärt utan tillstyrkt ett belopp, som med $\frac{1}{2}$ miljon kronor överstiger vad som vid detta års riksdag äskats, har jag icke haft någon anledning att ej uttala min stora tillfredsställelse över en så välvillig behandling av propositionen.

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödande.
(Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det begäres ibland rätt mycket av statsutskottet. Nu ha ett par talare antytt, att vi borde ha vetat den 7 februari, då vi beslöt i detta ärende, vad Kungl. Maj:t den 8 skulle fatta för beslut, detta tycker jag är att fordra något för mycket, det är att sträcka benen längre än — ja vad det heter i fortsättningen behöver jag inte säga.

Efter herr Olssons i Kullenbergstorp sista anförande skall jag ånyo be honom slå upp den bok, som jag rekommenderade. Han skall då finna, att för år 1926 uppgick medelräntan till nära 4.9 %. Då det alltså fattas endast en tiondels procent för att komma upp till den räntesats, som Kungl. Maj:t och statsutskottet föreslagit, misstänker jag, att det blir icke mycket att bråka om, i synnerhet om man skall taga med de andra kostnader, som också finnas i detta sammanhang och som herr Olsson i Kullenbergstorp i ett visst fall syntes vara benägen att räkna in. Då kommer man upp till 5 % och kanske litet till.

Men det må vara hur det vill med den saken: är herr Olsson i Kullenbergstorp beredd att av andra medel än skattemedel anslå en tillräcklig riskprocent, låt oss komma igen och resonera om saken nästa år. Men jag tror icke det är skäl vare sig för herr Olsson i Kullenbergstorp eller mig att gömma undan det faktum, att varje sådan lånerörelse från statens sida innebär en större eller mindre *subvention* åt den näring eller det företag, som har fördelen att begagna sig av lånefonden i fråga. Och *om* det är så, så låt oss i all rimlighets namn veta vad vi göra! Sätt upp på den andra sidan, huru mycket som åtgår av skattemedel för ändamålet — den principen tillämpa vi i andra fall, och vi böra göra det även här. Som saken ligger i dag, nödgas jag konstatera, att det i alla fall, trots att så mycket disponerades den 8 januari, finns en rätt stor slant kvar utöver de 3 miljoner kronor, som statsutskottet föreslår.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Ehuru jag ej haft tillfälle åhöra debatten, anser jag mig skyldig att från mera allmänt finansiell synpunkt säga några ord i anledning av yrkandet, att beträffande ifrågavarande lån skall i stället för den räntesats av 5 %, som Kungl. Maj:t föreslagit, tillämpas räntesatsen $4\frac{1}{2}$ %, eventuellt 4 %.

Jag ber först få erinra om att det kapital, som för närvarande enligt statsmakternas beslut står till förfogande för statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd, uppgår till ungefär 360 miljoner kronor, d. v. s. till ett belopp, som ungefärligen motsvarar $\frac{1}{5}$ av den nuvarande statsskulden och hela det belopp, vartill statsskulden belöpte sig för 20 å 25 år sedan. Det är alltså en mycket omfattande lånerörelse, som svenska staten bedriver. Jag vill nu icke göra gällande, att den är *alltför* omfattande, men uppenbart är, att de räntesatser, som bestämmas, under sådana förhållanden ha en avsevärd

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

räckvidd. Och det bör konstateras, att lånerörelsen tenderar att bli mer och mer omfattande, i det att under de sista fem åren av de anslag, som riksdagen beslutat skola utgå av fasta länemedel, nära hälften investerats i dessa fonder. Att bestämma en utlåningsränta, som är lägre än staten kan räkna med att den själv får betala å sina lån, bör givetvis ej ske utan ett mycket grundligt övervägande och starka skäl. Den genomsnittliga räntan å statsskulden uppgår för närvarande i det närmaste till 4.9 %, varför en räntesats av 5 % nära överensstämmer med denna genomsnittsränta. Man kan alltså ingalunda, såsom i första kammaren för en stund sedan yttrades, säga, att en räntesats efter 5 % innefattar något av »straffränta» och avser att täcka förluster, som man givetvis måste räkna med vid en lånerörelse av så pass stor omfattning, som här är fråga om.

Nu kan man tycka, att nämnda räntesats är relativt hög med hänsyn till det exceptionellt låga ränteläge vi för närvarande röra oss med. Det bör emellertid beaktas, att icke ens staten kunnat låna pengar — fränsett tider långt tillbaka — för lägre ränta än 4 $\frac{1}{2}$ %, vartill bör läggas kapitalrabatt och övriga omkostnader, så att den effektiva räntan på det sista lånet — det som togs förra året — i själva verket uppgår till 4.6 %. Möjligen kommer det låga ränteläget att bestå en tid framåt, och då skulle staten icke göra synnerligen stor förlust i ränta, om räntesatsen blir 4 $\frac{1}{2}$ %. Men nu är det så, att rederilånen beviljas regelmässigt för 8 år, och det torde vara minst sagt osäkert, om vi ha att räkna med så låga räntor som för närvarande under så pass lång tid. Måhända blir under denna tid räntan tvärtom väsentligt större.

Vad angår den fördel, som beredes rederinäringen genom lån efter en räntesats av 5 %, är det nog så, att i privata bankirättningar torde för närvarande, trots det låga ränteläget, icke lån mot lägre ränta än 5 $\frac{1}{2}$ % kunna erhållas ens på så kort tid som tre månader. Och jag skulle tro, att det är mycket svårt för rederiföretag att mot fartygsinteckning över huvud erhålla lån på 8 år; i varje fall blir då räntan betydligt större. Den väsentliga betydelsen för rederinäringen torde dock vara den, att det är möjligt att ur fonden erhålla lån på avsevärd tid, under vilken räntan icke blir högre än som ursprungligen beräknats. Visserligen är det sant, att det i låneavtalen finns en bestämmelse, som ger Kungl. Maj:ts rätt att under lånens löptid höja räntan, men det ligger i sakens natur att denna rätt icke gärna användes av långivaren-staten, något som heller icke hittills har skett.

Om man sedan övergår att något se på övriga utlåningsfonder, finner man, att lån från fonder, som äro likartade med rederilånefonden genomgående löpa med 5 %. Så är fallet regelmässigt med låneunderstödsfonden, med järnvägs-lånefonderna, vattenkraftslånefonden, kraftledningsfonden, luftfartslånefonden, industrilånefonden och hantverkslånefonden. Är det manne möjligt att vidbliva räntesatsen 5 % för dessa lånefonder, om de 8-åriga lånen från rederilånefonden skola löpa med 4 $\frac{1}{2}$ %? Kan man anse det vara rättvist, att 8-åriga rederilån löpa med 4 $\frac{1}{2}$ %, medan 10-åriga industrilån löpa med 5 % och likaså 6-åriga lån från hantverkslånefonden?

Nu förhåller det sig dessutom så, att riksdagen så sent som förra året på Kungl. Maj:ts förslag och på enhällig tillstyrkan av statsutskottet beslöt, att just lån från industrilånefonden skulle löpa med en ränta av 5 % i stället för såsom tidigare en lägre ränta. I detta utskottsbeslut deltog åtminstone två av årets reservanter från denna kammare. I varje fall är ingen reservation av dessa två herrar antecknad till statsutskottets utlåtande i ämnet år 1927.

En annan konsekvens, som det föreföll mig att man förbisett åtminstone i första kammaren, där jag åhört debatten, är, att, om man går in för en lägre räntesats än 5 %, icke hela det ifrågasatta kapitalökningsanslaget kan tagas av länemedel utan en del bör utgå av skattemedel, för så vitt man vill vidbliva

de grunder, som vid beviljande av anslag för kapitalökning till utlåningsfonderna tillämpats under de sista åren. Enligt dessa grunder, som riksdagen godkänt och som i statsverkspropositionen tillämpas även i år, bör så stor del av ett dylikt anslag, som motsvarar skillnaden mellan 5 % och den lägre siffran utgå av skattemedel. Detta betyder, att, om i förevarande fall anslås 3 miljoner kronor och räntesatsen bestämmes till 4 $\frac{1}{2}$ %, endast 2,700,000 kronor böra utgå av lånemedel och resten, 300,000 kronor, av skattemedel. Jag hemställer om icke, därest det är meningen att vi skola framdeles följa dessa grunder, ett eventuellt yrkande om en räntesats av 4 $\frac{1}{2}$ % borde vara förenat med yrkandet om att 300,000 kronor tagas av skattemedel — varifrån de skola tagas är också en fråga!

*Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)*

Om emellertid riksdagen frångår de hittills tillämpade grunderna antager jag att riksdagen tänker fortsätta beträffande andra utlåningsfonder, och då, mina herrar, kommer den mycket omdebatterade frågan om våra lånemedelsplaceringar i ännu sämre läge än för närvarande. Det kommer att betyda, att underskottet på dem år från år ökas och att det stegrar kravet på avsättningar för statsskuldens amortering och för täckande av ränteunderskott på lånemedelsplaceringarna.

Det är sålunda de konsekvenser av en sådan lägre räntesats, som jag här ansett mig böra sammanfatta, utan att jag därmed alls velat ifrågasätta annat än att det ändamål, varom är fråga, bör på bästa möjliga sätt av staten tillgodoses.

Kanske jag, innan jag slutar, bör erinra om att det är icke bara med rederilånefonden likartade utlåningsfonder, för vilka bestämts en räntesats av 5 %; den gäller även för en sådan utlåningsfond, som fiskerilånefonden och några av de fonder, som åsyfta att tillgodose jordbruket och jordbrukets binärningar — ehuru man där i regel har en lägre räntesats — nämligen norrländska andelsmejerifonden och linberedningsfonden.

Herr talman, härmed har jag velat uttala mina betänkligheter mot att räntesatsen sättes lägre än Kungl. Maj:t och statsutskottet ifrågasatt.

Herr Weibull: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade i slutet av sitt anförande, att ändamålet ville han icke yttra sig om, utan gällde anförandet räntesatsen och de skäl, som från statens sida föreläge för att fixera utlåningsräntan till 5 %. Och då herr statsrådet icke var närvarande under debatten, ha de skäl, som anförts för en lägre räntesats, förbigått honom. Därför har ju statsrådet också reserverat sig i den punkten och sagt: om icke särskild anledning föreligger. Jag vill därför i all korthet upprepa vad jag förut anfört.

I Landskrona ha vi ett varv i modernaste skick. Varvet står stilla, eller rättare sagt det sysselsätter 200 arbetare med reparationer. Varvet är utrustat med Skandinavien's största torrdocka. Nybyggnader skulle man gärna vilja ha till stånd; den bank, som äger varvet likaså. Det är således numera icke en konkursmassa, där rörelsen är nedlagd. Man väntar endast på att få något mer än reparationsarbeten, och där vänta 300 arbetslösa på arbetsförtjänst. De ha ingått till stadsfullmäktige med förfrågan, om icke en diskussion med ägaren-banken skulle kunna komma till stånd rörande möjligheten att få utföra nybyggnader. Då undrar jag, mina herrar: Om ett rederi bildas med ett kapital av t. ex. en miljon kronor, och man kan säga till banken att i rederilånefonden kan man få ett lån på en miljon kronor till ett nybygge. Skulle banken då säga: nej, varsågod, ni skall låna våra pengar, fast de äro dyrare. Nej, banken säger: så billiga pengar kunna vi inte låna ut. De 4 $\frac{1}{2}$ % bliva sålunda en favör vid beställande av fartyget. Det är följaktligen fråga om ett produktivt företag, som det gäller att få igång.

Ang. ökning
av fonden för
rederi-
näringens
under-
stödjande.
(Forts.)

Däremot är jag av den meningen, att man naturligtvis skall vara försiktig med säkerheten och det skulle inte förvåna mig om denna säkerhet kunde kompletteras med borgen av den, som skall åtaga sig nybyggnaden.

Jag har velat understryka, att även om man satsar något litet av skattemedel, tror jag, att man får det igen i minskning av arbetslöshetsunderstöd. Åtminstone se vi i Landskrona saken från den synpunkten, såväl de, som vilja ha arbete, som de, som skola betala skatt. Då man är uppe i en kommunal-skatt av 9 kronor 75 öre plus landstingskatt 2 kronor, så är det naturligt, att man önskar, att företaget skall komma igång.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag beklagar, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu icke är här närvarande. Jag tyckte verkligen att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet klarade diskussionen alldeles utmärkt, så jag kan knappt förstå vad det andra inlägget egentligen skulle ha för betydelse. Det visade sig ju också tydligt av vad chefen för finansdepartementet yttrade, då han i dag talade om en 4 % räntefot. Det har ju ingen människa yrkat på, så det låg ju utom diskussionen. För min del ställde jag mig förresten på den ståndpunkten, att staten skall så anordna sin utlåning, att statens kostnader för lånen bliva betäckta. Då var ju allt det där talet om att man skulle taga så och så mycket och ställa vid sidan i anslagsväg utan värde. Nu skall jag mycket noga notera mig till minnes, vad finansministern yttrade i dag. Det är säkert, att det dröjer icke många dagar, förrän jag har en utmärkt användning för finansministerns argument. Det är icke tvivel om det. För övrigt förstår jag sannerligen inte, varför finansministern framhöll, att åtminstone två av de statsutskottsledamöter, som icke reserverade sig i fjol, nu finnas bland reservanterna, då det gäller rederilånefonden. Har då icke något inträffat sedan i fjol? Har icke räntan högst avsevärt sjunkit sedan i fjol? Det tycks icke statsrådet alls tänka på. Jag tror, att de där två reservanterna äro alldeles tillräckligt tryggade genom den halva procentens skillnad. Vad var räntan på statslån för ett år sedan och vad är den nu? Jag tror det räcker att hänvisa till detta faktum. Och allt vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talade om att det var åtta år, som det gällde, och vem visste vad räntan bleve på de åtta åren! Men det sade jag i mitt första anförande, att det behöfve man icke veta, ty, när staten tar upp ett lån, är fastslaget vad lånet kostar staten och det ändras icke på de åtta åren, och följaktligen är talet om räntan i framtiden alldeles ovidkommande. Jag kan icke alls finna att vad herr statsrådet yttrade har det minsta kunnat rubba den mening, som jag förut har uttalat i denna fråga.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag tror för min del icke, att den argumentation, som herr Weibull i Landskrona framdrog om hur man skulle minska arbetslösheten är hållbar. Jag ber nämligen att få erinra om att räntan för närvarande är 4 %. Då förstår jag inte, att en höjning med $\frac{1}{2}$ % skall kunna åstadkomma arbete för varvet. Det är en mängd andra förhållanden, som tydligen därvidlag göra sig gällande. Inom statsutskottet har jag med stort intresse gått in för en ökning av denna lånefond. Det är just möjligheten för företagen att kunna få låna pengar efter en fast räntefot och på lång tid, som rederinäringen behöfver för att kunna modernisera sitt tonnage. Det är det viktigaste, vilket också framhölls av handelsministern.

Jag skall icke förlänga debatten vidare utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Riksdagen, isynnerhet dess andra kammare, skall väl ändå söka vara konsekvent, då det gäller den politik, som riksdagen har skri-

vit om till Kungl. Maj:it att riksdagen önskar skall föras beträffande utlåningsfonderna.

Ang. ökning av fonden för rederi-näringsens understödjande.
(Forts.)

Herr Weibull: Herr talman! Jag skall endast rätta ett misstag, som påbördats mig. Jag har icke sagt, att produktionen vid varven skulle komma igång därför att räntefoten sattes till 4.5 % för rederilån. Vad jag har sagt är detta. Ett företag, som är mycket modernt, har gått i konkurs. Det äges numera av en kapitalstark bank. Där gå nära 300 man arbetslösa; 200 man behövs för reparationer. Företaget har sysselsatt 1,200 man under en följd av år. Två å tre nybyggnader voro då ständigt under arbete, delvis finansierade med 4 % rederilån. De arbetslösa ha i november eller december i skrivelse till stadsfullmäktige hemställt, huruvida icke stadsfullmäktige kunde göra något för att varvet skulle kunna påbörja nybyggnader, så att det kunde bli arbetstillfällen. Saken har remitterats till drätselkammaren. Jag känner icke resultatet av förhandlingarna med ägaren-banken. Jag har framhållit, att, om ett rederi startas med en miljon i kapital, är det säkerligen av mycket stort värde, att detta rederi kan peka på ett fast lån att amorteras på tio år med en räntefot av 4.5 %. Banken finner att det är en god kalkyl och finansierar nybyggnadet och så blir det arbete för detta rederi. Då kan man väl säga, att en nybyggnad kommer till stånd genom att en lånefond med en så låg utlåningsränta som 4.5 %, har funnits att anlita.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först proposition på bifall till utskottets hemställan i mom. a); och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande mom. b) av förevarande punkt, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Weibull begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Å föredragningslistan var härefter uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående beredande av rätt för kvinnor att söka och innehava klockarebefattning.

Ang. rätt för kvinnor att söka och innehava klockare-befattning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 314, vilken behandlats av första lagutskottet, hade fru Östlund *m. fl.* föreslagit, att

Ang. rätt för
kvinnor att
söka och inne-
hava klockare-
befattning.
(Forts.)

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att kvinnor måtte erhålla rätt att söka och innehava klockarebefattning och för riksdagen därom framlägga förslag.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Akerman, Klefbeck, Schlyter, Ernst W. Svenson, Bissmark, Lindqvist* i Halmstad och *Karlsson* i Vätö samt fru *Östlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte att bereda kvinna rätt att söka och innehava klockarbefattning samt för riksdagen därom framlägga förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Det finns en reservation vid detta första lagutskottets utlåtande, vilken jag ber att få fästa uppmärksamheten vid och till vilken jag ber att i största korthet få yrka bifall. Den fråga, det här gäller, är ju icke, som man kanske skulle kunna tro, huruvida kvinna skall få rätt att innehava klockartjänst eller ej. Nej, frågan gäller endast, om kvinnor skola få laglig rätt att söka och innehava sådan tjänst eller om de skola behöva gå dispensvägen för att få denna rätt. Det har under de senaste åren blivit allt fler och fler kvinnor, som ha fått rätt att söka och innehava klockartjänst, och vi som nu stå här som reservanter, kunna icke inse, att det kan vara riktigt, att ålägga kvinnorna det besvär och de kostnader, som det skulle medföra, om de fortfarande skulle behöva gå dispensvägen. Vi anse också, att det är oriktigt att, under tider, då man på nästan alla andra områden har tillerkänt kvinna lika rätt som man, hon på *detta* område skulle vara sämre ställd än mannen. Vi hava sålunda för vår del funnit, att de skäl som lagutskottets majoritet har anfört för sitt avstyrkande av den framlagda motionen, icke äro starka nog för att motivera ett avslag. Vi anse i stället, att denna fråga nu kommit i det läge, att riksdagen bör i enlighet med motionärernas framställning besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Akerman* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Leo**: Herr talman! Denna fråga är icke av större betydelse. En motion i ämnet väcktes också år 1926. Sedan dess har ingenting annat inträffat än att några av utskottets ledamöter, som den gången voro med om att avstyrka motionen, nu varit med om att förorda bifall till densamma, antagligen som ett slags artighet mot de kvinnor, som denna gång stå för motionen, ty någon förändring i sak har, som sagt var, inte inträffat. Jag har för min del emellertid icke varit med bland dem, som ändrat ståndpunkt sedan 1926. Jag anser allt fortfarande, att man bör kunna avvakta resultatet av de utredningar, som ligga under Kungl. Maj:ts prövning och som beröra denna fråga. Vi hava en kommittéutredning från 1915 och en utredning av behörighetssakkunniga från år 1923, vilka utredningar båda äro föremål för Kungl. Maj:ts prövning; och under sådana förhållanden finner jag icke ringaste skäl till att riksdagen nu skulle springa i förväg och uttala sin mening om hur en viss detaljfråga bör lösas. Visserligen säga reservanterna här, att enligt deras mening tala starka skäl för att kvinnor utan vidare böra tillerkännas denna rätt att söka och innehava klockarbefattning, men jag vill peka på att de sakkunniga, som hava yttrat sig om en av de kommittéutredningar, som föreligga, hava uttalat sig i en rakt motsatt riktning. Domkapitlet i Västerås har således i sitt ut-

låtande anført, att domkapitlet fann starka betänkligheter tala mot anställandet av kvinnor i ifrågavarande tjänster. Domkapitlet i Göteborg har uttalat sig mot att i lag fastslå kvinnas behörighet att innehava klockartjänst. Domkapitlet i Härnösand har uttalat sig i liknande riktning. Likaså allmänna svenska prästföreningen och Sveriges allmänna organist- och kantorsförening. Endast statskontoret, som icke innehar sakkunskap på detta område, har uttalat sig för att kvinna skulle få söka och innehava sådana befattningar. När de sakkunniga se saken på det sättet, har jag litet svårt för att utan vidare gå med på reservationen och föregripa utredningen. Det är inte alls fråga om någon sorts riksviktig åtgärd här, som man vill genomföra. Den kan utan minsta risk, utan minsta olägenhet anstå, tills man får upp frågan i dess rätta sammanhang, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Ang. rätt för kvinnor att söka och innehava klockarbefattning.

(Forts.)

Med herr Leo förenade sig herr *Jansson* i Edsbäcken.

Fru **Östlund**: Herr talman! Det är visserligen inte länge sedan riksdagen behandlade denna fråga, och jag vet mycket väl, att det därför kan synas litet egendomligt att efter så kort tid taga upp den igen. Men när vi fört fram frågan på nytt, så har det icke varit därför, att vi trott, att det här skulle bli något nytt verksamhetsfält, som skulle öppnas för kvinnorna eller en större tillströmning på denna bana, utan det har varit därför, att man ej kan komma ifrån att med de nuvarande lagbestämmelserna begås det en orättvisa mot den grupp kvinnor, som önska söka en förenad organist- och klockarbefattning. Jag finner mig därför föranlåten att ännu en gång med några ord motivera vår framställning.

Redan år 1861 förordnades att kvinna kunde utan vidare erhålla organistbefattning, om hon, såsom andra sökande fullgjort vad författningarna för kompetens till sådan befattning i övrigt stadgade. Numera är det emellertid så, att organist- och klockarbefattning oftast innehaves av samma person. Om då en kvinnlig sökande är aldrig så lämplig till båda dessa befattningar, måste hon söka särskild dispens för att få söka klockarbefattningen.

Denna fråga har varit föremål för riksdagens behandling många gånger och senast 1926. Men på de många undrande varför, som den nuvarande ordningen framkallat, har ändå aldrig givits ett enda klargörande svar, d. v. s. nog ha svar givits, men de ha ofta varit mer än underliga. De skäl, som framförts för att en lagändring i här föreliggande fall skulle företagas, ha alltid tillbakavisats därmed, att »då Kungl. Maj:t har rätt att ge dispens» och så gott som alltid ger sådan, så är det »bra som det är», ungefär samma ståndpunkt således som herr Leo här har gjort sig till tolk för, eller, som det var uttryckt i utskottets betänkande år 1926, att frågan om kvinnas behörighet till klockartjänst »lärer kunna utan någon mera avsevärd olägenhet vila».

Nu är det emellertid att märka, att dispensförfarandet, som man hela tiden litat sig till, har mer än en avigsida. Redan då denna fråga behandlades förra gången, hade jag tillfälle att anföra, att jag hade mig bekant ett fall, då en folkskollärarinna och organist hade sökt dispens för att söka viss klockarbefattning — det gällde t. o. m. en plats, som det hade varit svårt att besätta och som därför hade varit utan innehavare i två år — den sökta dispensen beviljades men kom den sökande tillhanda flera månader sedan den ifrågavarande platsen redan blivit tillsatt; och kyrko- och skolrådet ansåg sig icke heller kunna på förslagsrummet uppföra mer än en enda behörig sökande, vilken då var en man. Vid upprepade tillfällen har också åtminstone ett domkapitel avstyrkt sökt dispens. Strängnäs domkapitel yttrade vid ett sådant tillfälle förra året, att »skulle det efter företagen utredning befinnas lämpligt att även kvinnor

Ang. rätt för
kvinnor att
söka och inne-
hava klockare-
befattning.

(Forts.)

må erhålla befogenhet att söka och innehava klockartjänst, anser domkapitlet att en ändring i detta avseende bör ske på lagstiftningens väg och icke genom dispens». Och det har vidare upplysts i utskottet, jag tror att herr Lindqvist även nämnde något härom, liksom det finnes omnämnt i vår reservation, att kvinnlig dispensökande får för erhållande av dispens betala 40 kronor i stämpelavgift. Men som denna dispens endast medger kvinna rätt att söka en plats, men ingalunda medför den förmånen att hon får den, så kan det mycket väl tänkas, och i synnerhet kan det tänkas i våra dagar med den oerhörda konkurrensen om arbete på alla områden, att många kvinnor, trots att de fått dispens beviljad, ändå bli utan plats, och hela dispensförfarandet blir då för dem endast ett i dubbel mening dyrbart minne.

Bland de allra mest anmärkningsvärda invändningar, som ha gjorts mot att denna fråga skulle lösas, är den som anfördes i diskussionen 1926 och som jag här skall be att få erinra om, eftersom frågans behandling då också blivit återopad i dag. Då yttrade herr Leo bl. a., att man icke så noga vet, vad klockarsysslan egentligen innebär, och att det således vore olämpligt att ändra på bestående förhållanden. Ja, om detta vore sant, att man icke vet, vad klockarsysslan innebär, så vore sysslan så till den grad obetydlig, att redan däri låge en orättfärdighet, att man måste göra så högtidliga förberedelser som att kvinna skulle få lov att söka kunglig dispens för att få utföra arbetet. Och icke är det väl så, att Kungl. Maj:t utreder, vad en kvinnlig klockare skall utföra för arbete. Och om det verkligen är så, att man ej så noga vet, vad klockarbefattningen innebär, hur i all världen kan man då fortsätta att välja manliga innehavare av densamma. Men jag är alldeles övertygad om att varenda församling som väljer och avlönar en klockare vet mer än väl, vad den fordrar av denne sin tjänsteman, och jag är också alldeles övertygad om att en församling mycket väl kan avgöra då den väljer, om det behöves större eller mindre kroppskrafter för att vara klockare i församlingen.

Om riksdagen nu i likhet med de åtta reservanterna skulle anse, att tiden är inne för att ge klockarbefattningen fri och därmed lika rätt för alla sökande, så innebär ju ett sådant beslut ingen som helst förmån för de kvinnliga sökandena. Det kan aldrig heller i detta fall bli tal om någon ändring i arbetsförhållandena, och ej heller skulle det uppstå någon som helst ändring i församlings fria rätt att välja bland de sökande. Men ett beslut i denna riktning skulle innebära ett framsteg.

Till sist skulle jag vilja svara på den förmodan, som herr Leo uttryckte här, då han sade att en del av reservanterna skulle endast bevisat en artighet mot de kvinnliga motionärerna. Ja, då får jag uppriktigt säga, att det skulle i så fall vara första gången, som några herrar riksdagsmän toge en sådan hänsyn. Men det är en annan sak som är mycket viktigare och som jag därför sätter ett bra mycket större värde på än en eventuell artighet, och det är, att i år några flera utskottsledamöter än 1926 kommit underfund med att vår hemställan är fullkomligt riktig och väl motiverad. För övrigt är det så, att den utredning, varpå utskottet stödde sitt avslagsyrkande 1926 och som även nu återopats, knappast torde vara tillräckligt skäl för avslagsyrkandet. Här säges, att frågan befinner sig i samma läge som 1926, och det är ju rätt på sätt och vis; men man kan likaväl våga påstå att frågan befinner sig i samma läge som den gjort ända sedan år 1920 eller 1921, då kantorslagen föll i riksdagen. Sedan har denna fråga mig veterligt icke varit föremål för någon som helst utredning; och icke heller lär klockarfrågan komma upp till utredning i sammanhang med frågan om prästerliga tjänster. Men jag kan tillägga, att t. o. m. kyrkomötet 1925 gått så långt, att det begärde att regeringen skulle taga upp denna frågan för att åstadkomma en lösning inom en näraliggande framtid. Och härmed torde jag hava likviderat det där talet om artighet och visat.

att det icke vidare bör göras till föremål för något resonemang här i kammaren.

Jag anser således, att så många gånger som denna fråga varit föremål för behandling i riksdagen och så enig som man också torde vara om att det här icke gäller en så förfärligt stor fråga, borde väl tiden vara inne att få ett beslut i den riktning, att man verkligen kommer ett steg framåt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fru *Nordgren*, herr *Mogård*, fru *Vessman*, fröken *Wellin*, herrar *Röing* och *Hallén*, fru *Thüring*, herr *Bäckström* och fru *Ekberg*.

Herr Hagman: Herr talman, mina damer och herrar! Den fråga som här föreligger till behandling är av en relativt liten omfattning. Men när man läser med uppmärksamhet den omfattande utredning som utskottet här har presterat, så finner man, att kampen för kvinnans likställighet på detta område har pågått i cirka 50 år, för att icke säga längre. Det vill då förefalla mig, som om vi 1928 skulle vara mogna för att företaga den lilla reform, som ligger i ett bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Det har upplysts mig att första kammaren med stor majoritet anslutit sig till de synpunkter som reservationen innefattar, och jag tillåter mig därför, herr talman, att i korthet hemställa om bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Då man här velat göra gällande att ingenting inträffat sedan riksdagen förra gången behandlade denna fråga, så vill jag säga att detta är icke fullt riktigt, ty det är verkligen något som har inträffat. 1926 trodde man nämligen att frågan låg så till, att den var beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Men nu har det visat sig, att så icke var förhållandet. Skulle sålunda riksdagen icke denna gång besluta om en skrivelse, så torde icke Kungl. Maj:t komma att göra någonting i denna fråga.

Vidare vill jag icke uraktlåta att säga, att det är glädjande att se, att herr Leo hyser en så stor respekt för domkapitlen, som han i dag visat sig göra. Det gör han väl därför att han tror att domkapitlen representera sakkunskapen härvidlag, och mot sakkunskapen skall man ju alltid visa vördnad. Men nu vågar jag säga, att i detta fall äro de domkapitel, han åberopat, icke sakkunniga. Ty det finnes en större sakkunskap än dessas, och det är erfarenheten själv, livet självt. När vi f. n. ha nära 300 kvinnliga klockare, så visar ju nämligen detta, att de ha förmåga att sköta klockarbefattningen, sedan må domkapitlen säga vad de vilja.

Nu har första kammaren, efter vad det sagts mig, med mycket stor majoritet antagit reservationen, och det är ju ingen anledning att förmoda, att andra kammaren skulle vilja gå en annan väg, utan att andra kammaren även bifaller denna reservation, så att vi kunna avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan.

Herr Christenson i Södertälje: Herr talman! Då jag tillhör utskottsminoriteten i denna fråga, skall jag be att få säga några ord, närmast i anledning av fru Östlunds yttrande att denna fråga nu skulle befinna sig i samma läge som år 1921.

Det förhåller sig så, att år 1921 framlades ett förslag till lag angående kantorer. Denna lag upptog även frågan om möjlighet för kvinnor att inneha kantorstjänst, och en sådan möjlighet bereddes dem även i lagförslaget. Men det gjordes härvid några inskränkningar, nämligen att kantorsdistrikt skulle vara »obtaget att beträffande kantorsbefattning, som ej är skolkantors-

Ang. rätt för kvinnor att söka och inneha klockarbefattning.
(Forts.)

Ang. rätt för
kvinnor att
söka och inne-
hava klockare-
befattning.
(Forts.)

befattning, vid befattningens ledigförklarande bestämma, att befattningen må sökas endast av män». Likaledes gjordes den inskränkningen, att kantorsdistriktet också kunde bestämma, att befattningen fick sökas endast av ogift kvinna, och att, om hon gifte sig, hon skulle frånträda befattningen. Nu blev ju icke 1921 års förslag antaget av riksdagen; men det berodde, såvitt man kan förstå av första lagutskottets utlåtande, på den omständigheten, att vissa bestämmelser i förslaget ansågos beröva kommunerna deras självbestämningssrätt; det gällde huvudsakligen, tror jag, att det skulle fastställas viss minimilön för kantor, och att i vissa fall lönen skulle kunna bestämmas till högre belopp, än vad kommunen hade föreslagit. Kommunens förslag skulle underställas domkapitlets prövning och eventuellt även Kungl. Maj:ts. Det var detta ingrepp i kommunernas självbestämningssrätt, som gjorde, att förslaget icke blev antaget. I vad förslaget rörde frågan om kvinnas behörighet att vara kantor, förekom det, såvitt jag kan finna, icke någonting i utskottets betänkande. Förslaget upptog härutinnan de bestämmelser, som jag redogjort för.

Nu har emellertid kyrkomötet år 1925 beslutat att hos Kungl. Maj:t hemställa, att det senast av kyrkomötet antagna förslaget till lag om kantorer m. m. snarast möjligt måtte underkastas en överarbetning i syfte att få undanröjda de hinder, som föranlett, att förslaget ej av riksdagen godkänts. Så sent, som på hösten 1925, har sålunda en framställning hos Kungl. Maj:t gjorts i en fråga, som har samband med den, vi nu behandla, och detta är ju i alla fall något som har inträffat efter 1921. Nu vet jag icke, om Kungl. Maj:t fattat något beslut i anledning av den gjorda framställningen, men sannolikt är denna fråga fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det förefaller mig, såsom det ju redan förut uttalats av herr Leo, att det icke är lämpligt att bryta ut den nu föreliggande frågan ur det sammanhang med andra frågor, som den otvivelaktigt har.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall med anledning av den sista ärade talarens anmärkning be att få hänvisa till att det har sällan förekommit i kammaren att ett förslag, så väl förberett som kantorsförslaget var, har fallit så grundligt till botten. Att inte Kungl. Maj:t har ansett sig böra upptaga förslaget, det kan man väl förstå, då man tänker på, hur grundligt som sagt den skutan gick till botten vid första manövreringen. Jag har därför icke någon tanke på att vi, inom en nära liggande framtid åtminstone, kunna tänka oss få fram detta förslag och därmed vinna en lösning av frågan om kvinnor som klockare och organister. Att på denna grund låta denna nu föreliggande fråga falla synes mig därför nog vara mycket svagt grundat, om man eljest vill själva saken.

Här har åberopats åtskilliga auktoriteter av herr Leo, och sedan har herr Lindqvist bemött honom; det har åberopats domkapitlens yttranden och även Allmänna svenska prästföreningen, som jag ju har åtskilligt att göra med. Jag vill dock erinra den ärade talaren om att dessa utlåtanden äro tillkomna med anledning av 1915 års förslag och sålunda inkomna just det året eller året därefter. Men sedan har nog situationen ändrats på det hållet. Växjö domkapitel har ganska uttryckligt, såsom också här i utredningen av utskottet är sagt, gått in på en annan linje. För egen del har jag motionerat för ett par år sedan i frågan. Och ordföranden i Växjö domkapitel är också ordförande i prästföreningen. Därmed kan man ju även visa på att åtminstone på vissa håll en strömkantring skett från 1915.

Anledningen till att vi önskat få fram denna fråga nu är, att det kommit något emellan, att det har skett något, inte sedan 1926 egentligen, men

sedan frågan första gången var före. Jag syftar på de svårigheter, som upp-
 pat sig i åtskilliga församlingar att kunna få organister och klockare. Man
 har önskat få mera möjligheter vid ansökningar, och man vill icke, såsom
 nu ofta sker, att befattningen skall vara bunden vid en viss lärartjänst. Först
 och sist ha vi dock att räkna med den bestämda och starka opposition från
 lärarhåll och, om jag inte tar miste, från lärarföreningar, mot den obliga-
 toriska föreningen av lärarbefattningar med klockar- och organistbefattningar.
 Om man tager hänsyn till den opinion, som tagit sig uttryck i denna opposition,
 ligger det också nära till hands, att församlingarna, vilka ju behöva organister,
 lämnas vidsträcktare möjligheter, när det gäller att besätta dessa platser.

Vad själva saken vidkommer, är det troligtvis ingen av oss, som funnit
 några anmärkningar mot de dispenserade kvinnliga klockarnas sätt att sköta
 sina befattningar, snarare torde det väl vara tvärt om. Under den för när-
 varande rådande starka strömningen inom det kyrkliga livet, att söka draga
 in lämpliga krafter för det kyrkliga livets främjande och höjande, är det
 utan tvivel ett gott grepp, om man ordnar det så, att vi kunna få med även
 de kvinnliga krafterna på ett område, där de alldeles uppenbart göra sig väl
 gällande. Det är således icke till kyrkans nackdel utan tvärt om till nytta
 för gudstjänsten och församlinglivet, om dessa kvinnliga sökande få tillfälle
 att utan dispens vara med vid tävlan om dessa befattningar. Jag kan ju
 förstå, att fall kunna inträffa, då det kanske icke lämpar sig med kvinnliga
 klockare — det kan ju t. ex. vara fråga om en så starkt konservativ bygd,
 att man icke vill se kvinnor gå och syssla med klockarbestyren — nåväl, då
 väljer man icke en kvinnlig sökande till klockare i den trakten. Å andra sidan
 kanske man kommit till den uppfattningen, att en kvinnlig klockare och or-
 ganist sköter sin befattning lika bra som mannen, ibland kanske bättre, och
 där kan det ju vara bra, att det finns möjlighet att anställa en kanske synner-
 ligen kvalificerad kvinna.

Jag återgår till auktoriteterna. När denna fråga var före vid 1920 års
 kyrkomöte var rätten för kvinnor att söka och innehava klockarbefattning
 fastställd i det då framlagda lagförslaget 32 §. När sedan kyrkomötet
 gjorde sina erinringar mot detta förslag, framställdes det ingen erinran mot
 just denna punkt i förslaget, och denna enhetlighet underströks ännu mera
 därigenom, att icke heller under debatten i denna fråga i kyrkomötet en enda
 röst höjdes mot denna paragraf 32. Detta torde mer än något annat visa,
 att inom kyrkomötet denna fråga ansågs vara mogen för sin lösning, och 1925
 års skrivelse om upptagande av denna fråga är ju också helt och hållet baserad
 på 1920 års kyrkomötes uttalande.

Herr talman! Då jag är övertygad om, att denna fråga nu verkligen är
 mogen för sin lösning och då inga, som det synes mig, bärande skäl framförts
 däremot, men allt synes mig tala för att man nu tager detta alls icke märk-
 värdiga eller stora steg, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Henrikson* instämde häruti.

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Jag har redan instämt i en före-
 gående talares anförande, så att jag hade egentligen icke tänkt begära ordet
 i denna debatt, men nu skall jag dock be att få påpeka en sak. Då denna
 fråga var före för två år sedan, avslög andra kammaren det framlagda för-
 slaget, medan första kammaren antog detsamma. Då frågar jag: Vad har
 inträffat sedan dess? Första kammaren har visserligen antagit förslaget, men
 denna kammare, som icke undergått någon förändring på några få undantag
 när, utan i huvudsak består av samma personer som förra gången, avslög som
 sagt förslaget. Under sådana förhållanden tycker jag verkligen, att man kunde

*Ang. rätt för
 kvinnor att
 söka och inne-
 hava klockare-
 befattning.*

(Forts.)

Ang. rätt för kvinnor att söka och innehåva klockarebefattning.

(Forts.)

sparat denna motion till nästa år, då andra kammaren får en annan sammansättning. Jag tycker icke det är kammaren värdigt att med så kort tids mellanrum fatta olika beslut i samma sak, ena gången avslå och andra gången bifalla.

Jag ber därför att ur denna synpunkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Jansson i Edsbäcken, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län dels ock en i ämnet väckt motion; och biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 12.

I fråga om kungörande i kyrka av lysning m. m.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande föreskrift angående kungörande i kyrka av lysning m. m. begärdes ordet av motionären

Herr **Hallén**, som anförde: Herr talman! Jag skall visserligen icke låta förleda mig av det nederlag, som första lagutskottet alldeles nyss led ifråga om de kvinnliga klockarna, till att vid behandlingen av förevarande utlåtande yrka bifall till motionen, då det ju, tyvärr, icke finnes någon reservation, till vilken man kan knyta ett yrkande, men jag ber dock, att under några korta minuter få fästa uppmärksamheten på det sätt, varpå första lagutskottet funnit lämpligt att behandla denna motion.

Jag vågar påstå, att första lagutskottet här förfarit med ungefär samma brist på grundlighet, som tidigare visats motionerna angående de kvinnliga klockarna. Utskottet nöjer sig egentligen med att återgiva den utredning i fråga om lysningsförfarandet, som föregick den nya äktenskapslagen, och slutar med att framhålla, att detta kungörelseförfarande, som man då efter övervägande fann, att man borde bibehålla, det har man nu ingen anledning att

fråga. Utskottet säger också, att det skäl, som jag anført för lämpligheten att förlägga lysningarna till annan plats i gudstjänsten, d. v. s. efter densamma, att de skälen äro av rent kyrklig karaktär. Jag skulle vilja fråga det ärade utskottet, om det på något sätt är förgripligt att framlägga skäl av rent kyrklig karaktär eller om sådana skäl till äventyrs skulle vara av någon lägre valör. Det säges visserligen icke, att det skulle vara direkt fördömligt att använda dylika skäl, men formuleringen är sådan, att man kunde tro, att utskottet betraktade dylika skäl såsom olämpliga. Så ställer sig dock icke saken för en stor del av vår befolkning.

Jag kan vädja till åtskilliga ledamöter av kammaren, som under sin riksdagstid ibland besöka någon av huvudstadens kyrkor, om de icke alla haft det intrycket, att dessa omedelbart på predikan följande, tidsödande kungörelserna utgöra ett synnerligen störande moment. Det går väl an i en landsförsamling, där dessa kungörelser äro av ganska måttligt omfång, men, mina damer och herrar, om vi tänka oss en församling sådan som exempelvis Matteus här i Stockholm, Sveriges största statskyrkoförsamling med 55,000 människor, där särskilt på höstarna antalet lysningskungörelser, kungörelser om uttagande av lysningsbetyg och äktenskapscertifikat tager en tid som kan bli lika lång som predikan, där ställer sig saken annorlunda. Det har hänt här i Stockholms stad, att dessa kungörelser tagit 18 till 20 minuter att läsa upp. Då förstå alla, att det icke är någon obetydlig sak och att det ingalunda är obefogat att påstå, att i en dylik storstadförsamling kungörelserna fullständigt förrycka gudstjänstens karaktär. Detta har utskottet också erkänt genom att använda det platoniska uttrycket att »vad motionären sagt vore förtjänt av beaktande», men där slutar intresset mycket hastigt. Utskottet söker i stället lägga sitt avslagsyrkande på den linjen, att utskottet säger, att om man skulle göra så som jag föreslår, så skulle man försöka »den publicitet, som den nuvarande anordningen av lysningen medför». Ja, men den som besökt en kyrka i Stockholm, Göteborg eller Malmö, den har icke så stor respekt för den publicitet, som skulle utmärka dessa lysningskungörelserna. Vi skola besinna, att de flesta, som äro i kyrkan, ju icke alls känna till de människor, för vilka det lyser. Det är icke här som i landsorten med dess smärre förhållanden, utan kungörelserna läsas ofta upp i svindlande fart, och möjligheterna till jävsanmärkingar, som för övrigt nu äro nästan uteslutna, bli ju minimala när det gäller en stor stadförsamling.

Det säges också i den utredning, som utskottet hänvisar till på sid. 8, att man, med den noggrannhet, varmed kyrkböckerna numera föras, kan säga, att den verkliga prövningen av äktenskapsjäven är företagen på ett betydligt tidigare stadium. Utskottet anser emellertid, att man skulle försvaga denna publicitet, men om man tänker sig en församling — jag kan ju fortfarande taga Matteus församling till exempel eller Engelbrekts församling — med 25- å 30.000 människor eller därutöver, om man tänker sig, att kyrkan i en sådan församling vore fullsatt till sista plats, så veta vi alla, att den ändå bara rymmer en så försvinnande bråkdel av befolkningen i församlingen, att man i det sammanhanget icke kan tala om verklig publicitet. Utskottet bryter alltså här en lans för en sak, som egentligen icke alls finnes till. I Matteus församling går det kanske 6- å 700 människor i kyrkan varje söndag, men befolkningen uppgår till 55.000 personer. Kan man då tala om verklig publicitet? Om dessa 6- å 700 personer verkligen skulle uppsnappa några namn eller adresser i den oändligt långa raden av lysningar, som varje söndag så att säga publiceras, så vore det ju en ren tillfällighet. Jag menar därför, att här bryter man en lans för förhållanden, som den tekniska utvecklingen gjort alldeles illusoriska.

Utskottet säger vidare, att det sätt jag rekommenderat, d. v. s. en fakultativ

I fråga om kungörelse i kyrka av lysning m. m.
(Forts.)

*I fråga om
kungörande i
kyrka av
lysning m. m.*
(Forts.)

rätt för församlingarnas prästerskap att efter ansökan hos domkapitlet eller konsistoriet, att förlägga lysningarna efter gudstjänsten skulle leda till »en icke önskvärd olikhet i ett lagstadgat publikationsförfarande skilda församlingar emellan». Jag vill då framhålla för utskottet, såsom jag redan gjort i motionen, att en dylik olikhet ha vi redan nu på betydligt viktigare områden. Både kyrkomötet och riksdagen ha för några år sedan beslutat, att man i vilken församling som helst skall kunna en gång i månaden helt enkelt inställa gudstjänsten i kyrkan och förlägga gudstjänsten till exempelvis ett skolhus eller en godtemplarelokal i någon avlägsen del av församlingen, och där kommer då också uppläsandet av lysningskungörelserna att äga rum. Detta tycker jag för min del innebär en mycket radikalare rubbning icke blott i fråga om gudstjänsten utan även beträffande formerna för det kungörande, som skall äga rum under gudstjänsten. En sådan smidig anpassning har man dock tillåtit på ett mycket större och viktigare område, och därför kan jag icke finna det obefogat, att man speciellt för storstadsförsamlingarna medger en sådan rätt som jag föreslagit. Vi ha som bekant en speciell kommunallagstiftning för Stockholm, och vi få kanske för det s. k. Stor-Stockholm ytterligare alldeles speciella lagar och författningar. Är det då icke lika naturligt att man även för en del kyrkliga frågor vidkommande — detta är för övrigt icke blott en kyrklig utan också en civil angelägenhet — tänker sig den fakultativa rätten till speciallagstiftning. I själva verket innebär ju detta ingenting annat än att följa med tiden och den allmänna utvecklingen.

Jag vill för övrigt säga, att det förvånar mig, att utskottet icke funnit skäl att erinra om, huruom kyrkomötet år 1925 självt gjort en framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga. Kyrkomötet beslöt nämligen då att söka Kungl. Maj:ts godkännande utan vidare på följande tillägg till kyrkohandbokens första kapitel: »I större församlingar må, när vederbörande konsistorium prövar skäligt, tillkännagivande om begärt äktenskapscertifikat och lysning till äktenskap på denna plats i gudstjänsten kungöras endast första gången och kungörandet andra och tredje gångerna ske i den ordning, som i lag om kungörelses uppläsande i kyrka är eller varder stadgat.»

Detta beslut innebär alltså delvis något annat än vad jag förordat. Man menar, att det skulle vara nog med uppläsning av kungörelse om lysning första gången, medan lysningarna andra och tredje gången skulle kunna ske i samband med övriga legala meddelanden från predikstolen.

Nu kan jag tyvärr icke övergå till att framställa samma yrkande som kyrkomötet gjort till sitt, men jag vill, herr talman, sluta med att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte, såväl i anledning av kyrkomötets framställning 1925 som den här förevarande motionen, taga upp detta spörsmål och tillmötesgå det faktiska och reella behov, som motiverat dessa framställningar.

Härpå yttrade:

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Jag är ledsn över det betyg, som herr Hallén gav första lagutskottet, när han sade, att vi icke tillräckligt grundligt behandlat hans motion. Jag tycker dock icke att det är värt att taga så illa vid sig för den sakens skull, ty det är ju som bekant icke så ovanligt att en motionär som fått sin motion avstyrkt, känner sig mer eller mindre besviken, och så tycks också vara fallet med herr Hallén.

Jag vågar med bestämdhet påstå, att första lagutskottet har behandlat denna motion på ett riktigt sätt, och om vi inte ha kommit till det slut, som motionären helst velat att vi skulle komma till, så beror det kanske också något på motionären själv och på att hans framställning icke är sådan, att den rätteligen bör bifallas. Då nu motionären framhöll, att kyrkomötet hade skrivit

till Kungl. Maj:t i denna sak, fastän kyrkomötet icke ville ha det ordnat på samma sätt som herr Hallén, så tycker jag, att enbart detta visar på, att det icke skulle skadat, om motionären, innan han gjorde sin framställning, hade tagit sig en funderare på saken. Nu ville det förefalla som om han icke hade något emot att i stället för den väg han själv föreslagit, gå den väg kyrkomötet föreslagit, om det funnits större utsikter till framgång på den vägen.

Jag vill vidare säga, att vad utskottet här yttrat om herr Halléns motion, det förefaller mig vara så välvilligt, att motionären borde känna sig mer än tillfredsställd över vad utskottet skrivit. Jag tror för min del, att de bestämmelser vi nu ha om kungörande i kyrkor av en hel del ärenden, däribland dem vi nu tala om, alltså lysningskungörelserna, icke äro sådana de borde vara, men jag tror å andra sidan, att man kan instämma med lagberedningen i vad denna sade, när det gällde att lägga fram förslag till ny äktenskapslag, nämligen att man får taga upp den frågan i ett större sammanhang, det vill säga när det gäller samtliga kungörelser, som uppläsa i kyrkan.

Jag skulle för min personliga del vilja rikta den vädjan till motionären, att han, om han ännu en gång kommer fram med denna sak, sökte utvidga sin framställning till att omfatta icke endast den sak han nu framlagt i sin motion, utan någonting mera. Det kan dock icke förnekas, herr Hallén, att det är riktigt som utskottet säger, att det är mindre lämpligt att ha olika förfarande i olika kyrkor.

Jag tror alltså, att man tryggt kan säga, att det är efter grundlig behandling av herr Halléns motion, som utskottet kommit till det slut det har, när utskottet yrkat avslag på motionen, och jag ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i något starkare form än som kan ske genom ett enkelt instämmande understryka de synpunkter, motionären här framhållit. För den, som plägar begagna tillfällena att gå i kyrkan och höra goda predikningar, måste uppläsningen av dessa äktenskapslysningar verka i hög grad störande, och det är enligt min uppfattning icke behövt att ha dessa långvariga uppläsningar omedelbart efter predikan, och som isynnerhet i en del större stadsförsamlingar blir orimligt störande. Men även i mindre församlingar verka dessa uppläsningar, fastän de där äro av mindre omfattning, enligt min och mångas uppfattning i hög grad störande för känslan. De kunna utan skada bortfalla och förläggas efter egentliga gudstjänsten. Jag skulle sålunda vilja gå ett steg längre än motionären och yrka att all uppläsning av lysningar omedelbart efter predikan bör försvinna. Det är, som sagt, i hög grad störande att behöva lyssna till dessa uppläsningar, när man väntar på den efterföljande uppbyggliga psalmsången.

Jag har, herr talman, velat uttala detta till den kraft och verkan det hava kan för att få frågan att falla åtminstone i någon mån framåt. Så som frågan nu ligger, kan jag givetvis icke göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder till skyddande av firmanamn, som tidigare använts av bolag eller ekonomisk förening; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

*I fråga om
kungörande i
kyrka av
lysning m. m.
(Forts.)*

§ 14.

Ang. rätten till
växande vilda
bär.

Vidare upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om fullföljande av utredningen angående rätten till växande vilda bär.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 207 i första kammaren av herrar *Alexander Nilsson* och *Per J. Gustafsson* samt nr 364 i andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullföljande av den utredning om rätten till skogsbär, som 1919 års sakkunniga för revision av jordabalken fått sig anbefalld, samt om de förslag till riksdagen, som av utredningen kunde föränlidas.

Utskottet hemställde, att ifrågakarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränlidas.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Borell*, *Bismark*, *af Ekenstam* och *Nilsson* i Antnäs förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att ifrågakarande motioner måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag behöver icke erinra kammaren om att redan 1913 års riksdag beslöt om en utredning sådan som åsyftas i de motioner, som nu föreligga till avgörande. Båda kamrarna voro 1913 ense om den saken. Då de jordsakkunniga hade fått hand om denna sak så inträffade emellertid det ogynnsamma förhållandet att den utredning, som de skulle föranstalta om, genom Kungl. Maj:ts beslut blev avbruten, och denna utredning har sedermera icke blivit återupptagen. Nu sökte motionärerna — jag tror, att det var samma personer — förra året att få riksdagen att göra en särskild framställning till Kungl. Maj:t för att få denna utredning återupptagen. Det lyckades emellertid icke då, därför att kamrarna stannade i olika beslut. Motionärerna ha nu återkommit, men det ser med hänsyn till frågans utgång i första lagutskottet icke ut som om utsikterna äro alltför stora att ens i år komma till något resultat i frågan.

Emellertid får man väl ändå icke anse att den här frågan är så alldeles oetydlig, att man utan vidare kan undanskjuta densamma. Snarare beror kanske den omständigheten, att den under senare åren blivit undanskjuten, därpå att den sak, som det här gäller, genom tidernas utveckling fått ett vida större värde än den förr hade. Vad det egentligen gäller är ju, som alla veta, lingon-skörden och frågan är, om det icke egentligen skulle kunna göras någonting för att den, som äger mark i någon mån åtminstone bör få en företrädesrätt framför alla andra att få sitt behov av lingon tillfredsställt från sin egen mark. Nu har mot detta upprests det ena hindret efter det andra, och man har kommit med de mest egendomliga invändningar, vilka skulle tyda på att snart sagt alla andra skulle ha en bättre rätt att få skörda bären än den, som är ägare av den mark, varpå de växa. Vi, som överhuvud taget anse att en utredning i denna sak bör göras, ha icke alls några önskingar om några slags exklusiva bestämmelser i syfte att helt och hållet förbehålla hela skörden åt markägaren. Visst icke. Vi förstå mycket väl, att det i ett land sådant som vårt finnes många, många delar av skogsmarkerna, där jordägaren visst icke förmår att för egen räkning uppsamla hela skörden. Men vi förstå också, att det särskilt

beträffande en del av södra Sveriges marker finnas mindre områden, där det kan vara av en viss ekonomisk vikt för ägaren av marken att få tillgodogöra sig den skörd, som finnes att taga därå, och där omständigheterna äro sådana att en person med vanligt rättssinne borde kunna finna, att man borde se till, om det icke finnes någon möjlighet att härvidlag ordna så att den som äger marken skall få taga något av skörden så att icke alla andra skola göra det. Det finnes ju de mest drastiska exempel på hur det går till i dylika fall. Jag vill icke återupprepa dem. Kammaren har hört dem så många gånger förut. Jag tror för övrigt, att de, som motsätta sig att någonting skall göras i denna fråga, äro sådana personer för vilka jordäganderätten är en nagel i ögat, och som därför sträva efter att på alla möjliga sätt försvaga den och uppmjuka densamma.

Jag vill bara framhålla, att hade lingonen 1864 haft den betydelse, som de nu ha, lider icke något som helst tvivel om, att man icke då i strafflagen såsom straffbart skulle ha intagit att på annans mark plocka lingon. Då i strafflagen 24 kap. 3 § uppräknas ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda, så kan man verkligen efter nutida uppfattning säga att kanske de flesta av de uppräknade sakerna numera ha mycket mindre betydelse än vad lingonen ha.

Jag tror icke, att det hjälper mycket, att jag vidare utvecklar min synpunkt i detta fall. Jag vill bara säga, att denna fråga icke är den obetydliga fråga, som kanske mången tror. Jag tror, att den som rätt intränger däri och som vill att rättssinnet och en viss kärlek till torvan skall få vara gällande ändå måste gå med på, att man bör få en utredning, och det är till detta, herr talman, som jag yrkar bifall.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag nödgas för min del göra ett annat yrkande än den föregående ärade talaren. Jag intar en annan ståndpunkt än han och tillhör utskottsmajoriteten, varför jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan icke finna, att det kan vara riktigt, som herr af Ekenstam säger, att det här är fråga om lingonskörden. Nej, den frågan hör icke så mycket hemma i detta ärende som i det ärende, som kommer härrefter. Jag tycker, att det därför är oriktigt att beteckna denna fråga så, som han gjorde.

Herr af Ekenstam gick in på själva sakfrågan. De ärade motionärerna ha dock icke varit inne på själva sakfrågan om rätt eller icke rätt för icke jordägare att tillägna sig de vilda skogsbären, utan de ha såväl i fjol som i år lämnat den frågan fullkomligt öppen. De ha endast begärt, att den utredning, som tidigare var igångsatt, skulle återupptagas. I utskottet, där vi under fjolåret hade tillfälle att ha en av motionärerna med, då vi behandlade frågan, sökte vi få klarhet i vad motionären ville, men det lyckades icke att få det. Detta kan ju bero därpå att denna fråga, vilket också dess långa riksdagsbehandling visar, är en mycket svår fråga att kunna ordna på ett annat sätt än den för närvarande är ordnad. Ty även de, som vilja vara med om ett förbud mot den fria bärplockningen, som nu gäller, eller som vilja gå en modifierad väg och göra en viss begränsning i densamma, komma, i likhet med dem som sökt utreda denna fråga, att finna, att de stöta på ofantligt stora svårigheter, svårigheter så stora att vederbörande kanske till sist komma till det resultatet, att det är bäst att låta det vara som det för närvarande är.

Ang. rätten till
väsande vilda
bär.

(Forts.)

Vi som bilda utskottsmajoriteten i denna fråga, ha icke, som jag sade, tagit upp själva sakfrågan, utan vi ha hållit oss till motionerna, sådana de äro skrivna. Vi ha då kommit till det resultatet, att det icke kan vara behöfligt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ett fullföljande av denna utredning, utan vi ha ansett att den bör tagas upp i sammanhang med att de sakkunniga på detta område återupptaga arbetet på jordabalken. Jag tror att denna ståndpunkt är stark, och det visade sig ju också i fjol att riksdagsmajoriteten delade denna vår uppfattning.

När herr af Ekenstam här talar om rätten till de vilda bären så låt mig rent personligt säga ett par ord om denna sak. Det har erkänts av flera ifrån det parti, som herr af Ekenstam tillhör, att även om det icke finnes i lag utskrivet någon rätt för envar att tillägna sig de vilda skogsbären, så är det likväl en sedvanerätt som här finnes, en sedvanerätt, som man nog bör akta sig för att taga bort för den icke jordägande delen av befolkningen. Vi ha i år i riksdagen fått en proposition, en proposition nr 2, däri man föreslår vissa ändringar i lagen om rätt till fiske. Men även i detta förslag stöter man på många ställen på en sedvanerätt. När man nu skall gå in för att giva en ökad rätt till fiske på bekostnad av strandägarnas gamla rätt till fiske, hur går man då tillväga, när det gäller att tillgodose strandägarnas intressen och deras rätt? Jo, samtidigt som lagförslaget går in för en inskränkning av strandägarnas rätt, kommer regeringen med ett förslag om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt. Jag vill fråga, om det nu finnes — jag vill icke alls yttra mig därom vid detta tillfälle — ett berättigande ifrån strandägarnas sida att få ersättning för mistad fiskerätt, finnes det då icke också, om man skall gå in för att förbjuda den fria bärplockningsrätten, som ju, som många ha sagt, också är att anse som en sedvanerätt, minst lika stor anledning att gå in för att giva dem, som mista denna rätt, en ersättning därför?

Jag sade gentemot herr af Ekenstam redan i början av mitt anförande att lingonfrågan kommer på nästa punkt av föredragningslistan. Men om det finnes möjlighet att ungefär på det sätt, varpå lagförslaget till 1918 års riksdag var byggt och framlagt för riksdagen, få in en rättelse i dessa bestämmelser, som ginge ut på, att man icke skulle få plocka lingonen i förtid, tror jag icke, att jag säger för mycket, om jag säger, att man då i stort sett skulle ha löst denna bärplockningsfråga.

Jag har sålunda, herr talman, med vad jag här har anført, velat framhålla, att jag anser att utskottet har fullgoda skäl för den ståndpunkt som utskottet intog i fjol och som det intar i år, och jag ber fördenskull att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lilliecreutz: Herr förste vice talman! Den föregående ärade talaren förde fram samma argument i år, som vi hörde framföras föregående år nämligen att själva lingonfrågan icke hör till den fråga, som behandlas i förevarande utskottsutlåtande, utan att den först kommer att beröras i nästa ärende. Precis samma argument hörde vi som sagt förra året, och jag förmodar, att utgången blir densamma i år som då, nämligen att båda de föreliggande förslagen stjälpas av riksdagen.

När man tar del av lagutskottets utlåtande i den här för riksdagen ganska väl kända frågan, så blir man rätt förvånad över knappheten i detsamma. Utskottet säger att det beträffande den i motionerna behandlade frågan alltjämt intager den ståndpunkt, som kommit till uttryck i utskottets vid 1927 års riksdag avgivna utlåtande. Går man och ser efter på vad grund utskottet då avstyrkte förslaget så finner man, att »enligt utskottets mening hava i den nu väckta motionen icke förebragts sådana skäl, att frågan om rätten till skogs-

bären bör göras till föremål för särskild utredning och således utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken». Sedan kommer utskottet med den trösten, att det torde kunna tagas för givet att arbetet med denna revision kommer att återupptagas så snart omständigheterna det medgiva. Ja, vilka omständigheter är det då, som man väntar på? Jag tror, och med den kännedom jag har från min egen bygd är jag alldeles övertygad om, att frågan ligger så till, att det är synnerligen angeläget, att riksdagen icke förhålar avgörandet längre än som skett. Redan 1913 års riksdag beslöt ju en utredning, som vi alla hört och veta om. Då, alltså redan för femton år sedan, sade lagutskottet: »Sedan nu förevarande fråga senast förelegat till riksdagens behandling, har densamma otvivelaktigt inträtt i ett väsentligen förändrat läge. — — — Ätminstone i de sydligare delarna av landet, där skogsbären tilläggas ett jämförelsevis högre värde, är rättsuppfattningen *på väg* att förändras i riktning mot ett starkare hävdande av jordägarens anspråk på att skogsbären tillkomma honom i likhet med andra alster av hans jord.»

Detta var lagutskottet redan 1913 på det klara med. Har det kommit någonting till sedan dess, frågar man sig då. Jo det har inträffat, att den rättsuppfattning i äganderättsfrågan som 1913 *var på väg*, den har nu arbetat sig fram till full klarhet om att äganderätten jämväl beträffande lingonen snarligen måste hävdas, därest man vill undvika konflikter av allvarligaste slag mellan landsbygdens och samhällenas folk. Det har nämligen på detta område inträtt sådana förhållanden, att man för närvarande kan beteckna dem som fullständigt olidliga. Man har mycket svårt i våra bygder att förstå, att riksdagen skall gång efter annan sätta sig mot den begärda utredningen. Man hör ju då och då framkastas att äganderätten till lingonen endast är ett bolags- och godsägareintresse. Jag vågar bestämt påstå, att så ingalunda är förhållandet utan är det tvärtom ett småfolkets intresse att få denna fråga löst och ett intresse av utomordentligt stor betydelse. Jag skall be att få framdraga ett enda exempel ur min egen erfarenhet. Vi voro ute för två år sedan och skulle premiera ett småbruk. Innehavaren visade då upp tämligen klena kor. Vi frågade vad anledningen kunde vara därtill. Han svarade, att han hade så dåliga beten; han hade uteslutande skogsbeten, och de voro magra och dåliga. Då undrade vi, om han inte hade mark, så att man skulle kunna ordna den saken. Han visade oss då till en hage, som lämpade sig synnerligen väl att göra till betesmark, vilket vi sade honom. Då sade han: »Ja, det tror jag nog skulle gå att ordna denna mark till betesmark, men på den har jag egentligen min enda säkra utkomst, vilken ligger i mina lingon.» Nu var lyckan den, att jordbruket var beläget i en avlägset liggande socken, där man inte hade samma olägenhet, som i andra socknar av att få besök av dem, som togo hand om lingonen. Detta betydde för honom, sade han, en årlig säker inkomst av 300 kronor för ganska ringa arbete. Han frågade då premieringsnämnden: »Äro herrarna beredda att garantera mig att, om jag nu tar och utrotar lingonen och anordnar denna hage till betesvall, jag då skall kunna påräkna en nettobehållning av 300 kronor för år.» Det kunde premieringsnämnden icke garantera, utan den blev honom svaret skyldig. Det är nog på samma sätt på de allra flesta av våra småbruk. I det län jag representerar, Jönköpings län, utgöra småbrukarna, d. v. s. brukare av mellan 0.26 hektar, eller $\frac{1}{2}$ tunnland, och upp till 10 hektar, c:a 82 procent av samtliga brukare. För att herrarna inte skola tro, att jag företräder något godsägareintresse, vill jag meddela, att om vi för godsägare skola kalla folk, som bruka ned till 50 hektar, så ha vi i Jönköpings län endast 0.7 procent dylika av samtliga brukare. Vi hava med andra ord på ett antal av c:a 20,000 brukare 138 som vi skulle kunna räkna till godsägare. Inom våra bygder har det år för år vuxit fram en allt starkare opinion mot den fullkomliga laglöshet, som för närvarande råder under bärplockningstiden.

Ang. rätten till
förevarande vilda
bär.

(Forts.)

Ang. rätten till
vårande vilda
bär.
(Forts.)

Nu sade den föregående ärade talaren, att om vi bara, genom lösandet av nästa fråga på föredragningslistan, få bärplockningstiden bestämd och begränsad, bliva alla dessa olägenheter avhjälpta. Våra jordbrukare äro synnerligen tacksamma, om riksdagen skulle vilja besluta en inskränkning eller begränsning av plockningstiden och fastställande av dag då plockning får börja, men de anse, att detta är ett steg som endast för tillfället och i viss mån kommer att gagna, och de fordra alldeles bestämt — därom finnas åtskilliga uttalanden från möten, som hållits i år — att frågan om äganderätten skall upptagas till prövning genom en sådan utredning som den här föreslagna.

När just i dessa dagar från den ledande socialdemokratiska pressen våra jordbrukare få ständiga uppmaningar att sluta sig tillsamman för tillvaratagande av de egna intressena; att frigöra sig från andra borgerliga element och bilda ett klassparti, vilket anges vara den enda för dem framkomliga vägen för att få sina krav tillgodosedda, när, säger jag, jordbrukarna sålunda uppmanas att gå samma väg, som våra industriarbetare gått, så måste det för dem te sig ganska underligt, att när det gäller ett sådant krav som detta, som är ett speciellt småbrukarekrav, då reser just detta parti de största hindren. Jag hade, herr talman, av ett stort möte inom mitt län fått en bestämd uppmaning att motionera i denna fråga. Jag skulle också ha gjort det, men när jag fick reda på, att en annan motion redan var framlagd, behövde jag inte göra det.

Då jag helt och hållet ansluter mig till de synpunkter, som äro framlagda i den förevarande motionen, vilken är av utskottet avstyrkt, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Med herr Lilliecreutz förenade sig herr *Magnusson* i Tumhult.

Herr *Petersson* i Broaryd: Herr förste vice talman! Som jag undertecknat den motion, som föranlett detta utskottsutlåtande och huvudmotionären för tillfället icke befinner sig i kammaren, tager jag mig friheten att yttra några ord för att försvara den väckta motionen. Den har ju nu rönt samma öde som förlidet år, nämligen att bli avstyrkt. Nu liksom då finns emellertid en del reservanter till förmån för bifall.

Herr *Lindqvist* i Halmstad yttrade i sitt anförande, att vi motionärer i vår motivering och kläm icke talat om själva saken utan endast om att få fram den utredning, som en gång påbörjats men blivit avbruten. Ja, det är alldeles sant, men det ha vi gjort i hopp om att utredningen, när den en gång blir avslutad, skall bli sådan, att vi få fram det vi egentligen önska. Vi hoppas, att den skall gå i den riktning vi önska.

Läget är i min hemtrakt sådant, att det helt enkelt inte får fortsätta. Det råder fullständig anarki där nere vid den tiden, då lingonen mognat. Sedan motorfordonen numera blivit så vanliga, kommer det folk sexmilavägar nerifrån Halmstad och slår sig ned med matkorgar och går över ägorna. Vidare reser järnvägsfolket till stationen i närheten, för att sedan begiva sig ut i lingonmarkerna, obekymrade om vad ägaren till marken själv kan behöva, och hur det ser ut efter dem, när de givit sig i väg, skall jag inte försöka skildra. Det är nog flera som känna till den saken.

Varifrån kommer då motståndet? Jag har gjort en allvarlig överläggning för att taga reda på var motståndet i denna fråga ligger. Är motståndet sådant, att det är sakligt och grundat, då vill jag böja mig. Nu finner jag, att motståndarnas starkaste skäl är detta: Genom de vilda bären kunna de fattiga och behövande inom vårt folk skaffa sig någon liten inkomst, och denna inkomst kan på vissa håll skapas utan att markägaren lider någon skada. Så långt är jag med, detta förstår jag. Flyttar jag mig ner till min hemtrakt, finner jag, att där råda icke sådana förhållanden. Jag ber i detta sammanhang

herrarna och damerna att läsa en liten artikel i en tidning, som här har lagts på varje pulpet. Denna artikel är författad av en liten småbrukarhustru, som jag väl känner. Och jag kan försäkra att huvudinnehållet är med sanningen överensstämmande. Var och en kan läsa igenom artikeln, och jag tror att man, om man det gör, inte skall behöva sitta och skratta som herr Lindqvist nu gör.

Ang. rätt till växande vilda bär.

(Forts.)

Jag frågar mig då: Står det icke till att få förhållandena ändrade, så att det kan dragas upp en gräns mellan å ena sidan de fallen där det gäller stora ägor, å vilka fattigt folk kan få plocka bär, utan att någon skada därigenom uppstår, och å andra sidan de fallen där det gäller dessa små ägor, som berördes av herr Lilliecreutz. Herr Lilliecreutz är ju sekreterare i Jönköpings läns hushållningssällskap och känner väl till förhållandena, hurusom det finns småbrukare som just från bärmarken skulle kunna få sin värdefullaste avkastning, men där denna mark är varje mans egendom i denna tid. Jag tror, att det skall gå att få till stånd en sådan gräns.

Nu vill jag slutligen komma med provet. Vi hörde i remissdebatten, hur vackert det stora socialdemokratiska partiets ledare målade för oss ett folkhem, ett folkhem som jag längtar efter. I dag står provet. Skola vi göra något för folkhemmet i dag? Den människa, som är fattig och har ett tunnland jord, är väl i det fallet lika god som den, som är fattig men inte har ett tunnland jord. Jag ställer allvarligen fram den satsen: Skola vi hjälpa de fattiga och de behövande, så skola vi hjälpa dem över lag och inte hjälpa blott en viss del.

Herr förste vice talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på det anförande, som herr Lindqvist i Halmstad nyss höll. Jag gjorde det därför, att jag trodde, att han skulle framföra några synnerligen bärande skäl för den ståndpunkt lagutskottet här intagit, men jag får säga, att hans anförande innebar för mig en besvikelse. Visserligen sade herr Lindqvist, att svårigheterna för en lagstiftning på detta område vore stora, att svårigheterna vore oöverkomliga, och att det därför vore bäst att låta det vara så som det var. Ja, detta är ju en argumentering, men jag tycker inte, att den kan eller bör tillmätas avgörande betydelse. Nej, saken är nog den, att lagstiftning här inte skulle vara svår, om man verkligen ville saken.

Den förste ärade talaren i denna fråga framhöll, att om skogsbären och särskilt lingonen, vilka bär det här närmast är fråga om, haft samma betydelse 1864, då strafflagen stiftades, som de ha fått nu i senare tid, så skulle otvivelaktigt lagstiftarna ha sört för att dessa vilda skogsbär hade kommit in under samma rubrik, som är nämnd i strafflagen och varom herr af Ekenstam erinrade, då han talade om ollon och löv m. m. Men hade det vid den tidpunkten icke mött några svårigheter så kan inte jag förstå, att den omständigheten, att dessa skogsbär numera fått större ekonomisk betydelse, än de tidigare haft, skall innebära någon större svårighet för lagstiftningen som sådan. Det kan väl icke förnekas, att det är ett oeffterrätthetstillstånd som nu råder. Man gör gällande, att anledningen till att man icke vill denna lagstiftning är, att den komme att stå i strid med småfolkets intressen. Nu har det förut påpekats av flera föregående talare, att så långt ifrån torde vara förhållandet, ty det är just ett småbrukarnas och småböndernas intresse, att en bättre ordning i detta hänseende måtte åvägabringas. Det är visst inte på det sättet alltid, att jordägaren är gynnsammare ekonomiskt ställd än den person, som kommer och rövar bärväxten ifrån honom. Det är ofta alldeles motsatta förhållandet, att de som så göra äro personer i jämförelsevis god ställning. De beröva ofta småbrukaren den inkomst han kunde få från de vilda bär, som växa på hans

Ang. rätten till
vårdande vilda
bär.
(Forts.)

mark. Jag kan för övrigt inte förstå, att det är någon principiell skillnad på jordägarens rätt till de bär, som växa i hans trädgård eller i hans skogs- eller hagmark. I båda fallen skall ju jordägaren utgöra skatt till stat och kommun för jordvärdet. Att han då skall ha mindre rätt till bären som vuxit på utmarken än de som vuxit i trädgården, det är någonting som för folket är alldeles obegripligt. Det är icke överensstämmande med den allmänna rätts- åskådningen att upprätthålla lagbestämmelser, som leda till en sådan orim- lighet.

Nog borde det finnas någon utväg, varigenom jordägaren tillförsäkrades bättre rätt till skogsbären än han nu har. Om man inte omedelbart vill till- försäkra jordägaren full förfoganderätt över skogsbären på sin mark, så skulle det kunna tänkas såsom en övergångsanordning, att en mindre areal. t. ex. ett par hektar av markområdet, finge av ägaren fridlysas. Hans ovägerliga rätt är emellertid att få tillgodogöra sig hela skörden på sin egendom, vare sig den är att hämta från skogsmarken eller från annan honom tillhörig mark. Jag hoppas därför, att lagstiftningen slutligen skall bereda honom hans fulla rätt.

Jag anhåller, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till reser- vationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Karlsson** i Vätö: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Lillie- creutz talade om småbrukarnas svåra ställning, när det gällde lingonskörden. Jag kom då att tänka på, och jag har tänkt på det förut, när vi behandlat den- na fråga i utskottet, att det finns även en annan grupp av medborgare i detta land, som kanske inte är den minst viktiga, den grupp som icke är i besittning av någon mark, den grupp som icke är ägare av mark att plocka lingon på. Denna grupp av människor är i vissa avseenden helt beroende av denna bär- skörd, som de kunna få göra på annans mark. Om man skulle beröva dem denna möjlighet, är det säkert, att inte bara de själva komme att lida därav utan hela vår nationalekonomi skulle göra det. Om det nu skall bli ett förbud för dessa människor att plocka bär på annans mark, så skulle det hända, att lantbrukarna just under den tid bären äro mogna äro upptagna av sitt skörde- arbete och icke ha någon tid att plocka bär, bären komme då att förfaras. Den summa, som sålunda dessa människor plocka in och som är nyttig inte blott för deras egen utan även för hela landets ekonomi, skulle gå till spillo, om inte dessa människor finge behålla rätten att plocka dessa bär.

Man har talat i dag om småbrukare. Vi ha i dag på våra pulpeter fått ett nummer av en tidning, där det i en artikel talas om hur viktig bärskörden i ett fall varit för en änka och önskemålet för henne att få ha kvar sin lingon- skörd på den egna marken. Det är väl ingen som tänkt att beröva denna jord- brukaränka hennes lingon. Förhållandet är väl det, att det i många fall är småbrukarna som äro beroende av rätten att plocka bär på annans mark. En småbrukare kan ha svårt att reda sig på sitt lilla ställe. Småbrukarna äro tyungna att skaffa sig annan inkomst, och många gånger blir det att skaffa sig denna inkomst genom att plocka bär på annans mark.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Brännström**: Herr talman! Man kan verkligen ha anledning att bli litet förvånad, när man märker lagutskottets rädsla för att återupptaga den på riksdagens begäran påbörjade men sedermera avbrutna utredningen angående jordägares rätt till de vilda bären. Det har av utskottets talesman och av den siste ärade talaren framhållits vad som kanske var det verkliga skälet. Det

är rädsla. De motiv, som man har för att motsätta sig detta, äro så svaga, och det torde befaras att en utredning skulle helt kullkasta dem. Genom en utredning skulle man kanske komma till det resultat, att åtminstone i vissa fall jordägaren skulle lämnas skydd och kunna få förfoga över dessa naturtillgångar. Jag tror icke, att i de delar av landet, jag närmast känner till, Norrland, särskilt de nordligaste länen, det från jordbrukare- och jordägarehåll påyrkas ett ovillkorligt förbud. Markerna räcka nog där till för alla till bärplockning. Det må vara som utskottets talesman sade, att en sedvanerätt sedan gammalt gjort, att man anser sig ha viss rätt att plocka lingon å vad mark det vara må. Men jag vill säga herr Lindqvist, utskottets ärade talesman, att det finns också en annan sedvanerätt, den nämligen att, när man kan — och det kan man när det gäller lingonmarkerna — förbättra och befrämja bärtillgången genom att röja undan ris och buskar, och när man vidare genom att inhägna sina marker och i övrigt nedlagt en del annat arbete därpå, så bör väl den som vidtagit dessa anordningar själv ha rätt att åtnjuta frukten av sitt arbete. Med det tillstånd, som nu råder, kan man emellertid inte hindra, att det till dessa marker kommer folk från olika håll som tillgodogör sig bären. Jordägaren har, trots det att han vidtagit en massa åtgärder, icke rätt att visa bort dessa inkräktare. Det är väl en sedvanerätt, kan man tycka, att när man nedlagt visst arbete å sin egen mark, man själv skall ha rätt att njuta arbetets frukter. Jag tror, att till och med socialdemokraterna äro ganska benägna att erkänna, att det är en riktig grundsats. Nog kunde det väl vara befogat med ett visst skydd för jordägaren i detta avseende. Det har t. ex. förelegat ett förslag om att jordägaren skulle inom visst avstånd vara tillförsäkrad rätten att tillgodogöra sig lingon.

Det är nog inte så, som herr Lindqvist i Halmstad påpekar, att svårigheterna äro så stora. Dessa äro nog överkomliga. Detta hans påstående tror jag blott är ett svepskäl. Det nämnda förslaget, som jag tror skulle kunna något förbättras, innebar i varje fall en väsentlig förbättring utan att dock vara så radikalt, att det skulle uppstå några särskilda orättvisor mot dem som icke äro jordägare, om det bleve upphöjt till lag.

Från det hushållningssällskap jag tillhör, Västerbottens läns hushållningssällskap, har det gjorts en framställning till Kungl. Maj:t om återupptagande av denna utredning. Det hushållningssällskapet torde vara det som av alla inom riket procentuellt har de flesta småbrukarna. Det består så gott som uteslutande av småbrukare. Jag anför detta som ett bevis för, att det här icke gäller några skogsägare- eller skogsmarksägareintressen. Det är just dessa småbrukare, som ha ansett det vara stridande mot deras rättskänsla, när de ej få skydd för den mark, som de ha alldeles inpå sina inhägnader, där lingonen växa, utan att där skall få komma folk från olika håll och tillgodogöra sig skörden å dessa deras marker. Det är, upprepar jag, en sedvanerätt att få tillgodogöra sig arbetets frukter, en sedvanerätt större och heligare än den, att vem som helst var som helst skall få plocka bär.

Jag har bara velat framföra dessa synpunkter, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Då såväl i debatten som i vissa tidningar framförts den synpunkten, att kravet på lagstiftning mot bärplockning skulle vara isynnerhet ett småbrukareintresse, har jag ansett mig böra begära ordet för att säga något om min syn på saken.

I verkligheten är det på det sättet, att denna fråga berör framför allt ett intresse för de större jordägarna. Är det inte så, herr Petersson i Broaryd, att vi småbrukare, som ha några få tunnland skog, ändå själva äro dels för fyllandet av hushållets eget behov av lingon, dels även för att förtjäna någon

Ang. rätten till
växande vilda
bär.
(Forts.)

Ang. rätten till
våkande vilda
bär.

(Forts.)

slant på plockning hänvisade till att gå på andras skogar. Naturligtvis kan det pekats på exempel, som visa, att även en småbrukare har intresse av denna lagstiftning, men dessa exempel torde utgöra undantag och endast bekräfta regeln. Det har nyss påpekats av en föregående talare, att bärplockningen och framför allt lingonexporten ha viss betydelse för folkhushållet. Om man då skulle göra en undersökning om vilka människor de pengar, som genom bärexporten komma in i landet, komma tillgodo, skulle det otvivelaktigt visa sig, att dessa pengar till större delen komma just landsbygdens fattiga småbrukare, torpare och arbetare tillgodo. Naturligtvis vore det ganska betydelsefullt för en godsägare och en större jordbrukare, om han kunde få fridlysa sin skog för bärplockning. Han kunde då skaffa sig billig arbetskraft, som för hans räkning plockade bären och levererade dem hemma hos honom. Han kunde på det sättet säkerligen skaffa sig ett icke föraktligt tillskott till sin årsinkomst. Men huru ginge det då med alla dessa fattiga människor, alla dessa som tack vare detta lilla tillskott till sin inkomst, som de skaffa sig genom bärplockning, kanske i många fall undgå att falla fattigvården till last? Därtill kommer givetvis, att om detta förbud skulle införas, så skulle säkerligen bårtillgången i skogarna inte ens tillnärmelsevis tillvaratagas på det sätt som nu sker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fru *Nordgren*, fru *Östlund*, herrar *Ahl* och *Hagman*, fru *Ekberg* och fru *Vessman*.

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Jag kan icke låta bli att tycka, att denna diskussion har kommit att gå en liten smula över vad som med hänsyn till vad frågan verkligen gäller kan vara lämpligt. Här gäller det ju bara ett krav på att en utredning, som en gång avbrutits, skall återupptagas, så att man genom utredningens slutförande kunde komma till ett resultat, som skulle kunna ange, hur man ur allmängiltiga synpunkter skulle kunna lämpligen ordna denna sak.

Nu utgöra förhållandena ett stort kaos, vilket är allt annat än lämpligt. Jag tror, att man väl ändå kan säga, att det icke kan vara i vägen för någon part, om här en allsidig utredning kommer till stånd och det blir klarlagt, huruvida man inte skulle kunna i någon mån begränsa och reglera åtkomsten till skörden av skogsbären. Här gäller det ju inte bara lingonen utan skogsbär i allmänhet. På vissa orter ha ju lingonen det avgörande intresset, på andra orter ha andra bär lika stort intresse.

Om vi skulle gå in en smula på spørsmålet, låt oss då fråga oss: Kan denna bärplockning alltid ske så, att den inte skadar ett annat legitimt intresse, som ligger alldeles fjärran från tanken på den avkastning skogsbären ge. Jag menar: Kan denna bärplockning alltid ske utan skada på den mark, å vilken plockningen verkställes, en skada, ofta lika stor som den vinst bärplockningen medför? Jag har åtminstone exempel på att sådan skada inträffat. Jag har exempel på att det vållats olägenheter för vissa jordägare därav, att man har haft skyldighet att tåla, att bärplockare tråda in på vissa marker. Det är ett annat förhållande som man därvidlag får taga i betraktande. Jag skulle vilja göra det påståendet, att det icke är de lojala plockarna, de som plocka för att därav få inkomst eller som leva därpå, som åstadkomma skada, men det förekommer många, som man skulle kunna kalla för nöjesplockare. Dessa senare gå inte till skogen för att, sedan de plockat sig trötta, gå hem igen, utan de stanna kvar där och ha en del fyr för sig. De kunna inte vara i skogen en halv dag utan att koka kaffe o. s. v. Var och en förstår vilken icke blott olägenhet utan fara som ligger i ett sådant förhållande, att det kan riskeras, att antingen på ett område, som man inte kan kontrol-

lera, eller på ett område, som ligger nära inpå gården, det vilken tidpunkt som helst, under vilken farlig torkperiod som helst kan vara eld uppgjord. Dessa förhållanden stå visserligen i någon mån vid sidan av själva bärplockningsfrågan, men de ha åtminstone för jordägaren ett så intimt samband med hela bärplockningsrätten, att man icke kan låta bli att taga hänsyn till dem. När man bedömer bärplockningsspörsmålet.

Ang. rätten till växande vilddärr.

(Forts.)

För min egen del och, det tror jag mig kunna säga, för den ort jag tillhör finns det intet intresse att alldeles upphäva rätten att plocka bärr på annans mark. Jag är förvissad om, att i den trakten och längre norrut det finns tillräckligt med utrymme för alla legitima bärplockare att fylla sitt behov av bärr, att plocka så mycket de orka. Vad det gäller är att få litet ordning i hithörande förhållanden. Det tycker jag inte skulle kunna skada någon part. Det är också för att genom en utredning kunna få klart, genom vilka bestämmelser man skulle kunna få en sådan ordning införd och få dessa förhållanden reglerade, som jag för min del varit intresserad för att denna motion skulle komma fram i det skick, vari den framkommit. Detta föranleder mig också, herr talman, att ansluta mig till det yrkande, som är framställt i reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Johansson i Kälkebo nämnde, att det endast var ett fullföljande av 1913 års utredning som hade begärts, och att motståndarna till motionen icke hade anfört tillräckliga skäl för att icke vilja vara med på den framställda begäran. Utskottet har nu emellertid haft den uppfattningen, att de av motionärerna framförda skälen för ett utbrytande av denna utredning ur det sammanhang, till vilket den hör, icke äro tillräckliga. Jag måste säga, att i den debatt, som här i dag förts, de som talat för reservationen icke hava framfört tillräckliga skäl för att nu begära ett återupptagande av utredningen.

När herr Petersson i Broaryd talade, satt jag i hans närhet. När han då hänvisade till den tidning, som vi i dag var och en erhållit, och sade, att det var så sant vad den ifrågavarande småbrukarhustrun hade skrivit i den omnämnda artikeln, så kunde jag inte låta bli att draga litet på mun. Det föreföll mig nämligen som herr Petersson behövt läsa igenom denna artikel ännu en gång, innan han steg upp i kammaren och sade, att det är sant vad som där är skrivet. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp vad som står i denna artikel, men jag vill, bara för att ge stöd för mitt påstående, att det icke är sant vad som står i artikeln, citera ett par satser. Det står nämligen: »Det fanns inte ett bärr kvar, riset var upprivet, skogsplantorna nertrampade i hundratal och ett stort hål på gärdesgården var det också. Förödelsens styggelse hade gått fram över en fattig änkas lilla rike.» Det står vidare, att de som åstadkommit detta elände och därefter givit sig i väg, ändå blevo kända, fast det nyttade till intet. »Ingen lag kunde fälla dem till straff.» Det är detta jag anser vara alldeles felaktigt. Ty hade personer gått tillväga på det sätt som är nämnt, och sedan blivit ställda inför domstol och blivit övertygade att hava begått dessa förseelser, så hade de blivit av domstolen fällda, ty sådan är vår lag.

Det tjänar ingenting till, vill jag säga till de herrar, som äro ivrare för bärrplockningsförbud, att göra saken värre än den är. Här säger en av de föregående ärade talarna, herr Lilliecreutz, att förhållandena äro olidliga, och herr Petersson i Broaryd säger, att det råder fullständig anarki. Det ligger icke så litet överdrift i detta, det vågar jag säga. Det är flera än ni som känna förhållandena ute på landsbygden, och det gör också jag. Det är, upprepar jag, en väsentlig överdrift i detta påstående. Inte kan det vara riktigt att beteckna förhållandena såsom olidliga om, som herr Petersson i Broaryd nämnde, en del järnvägsmän från Halmstad resa till en ort i Jönköpings län

Ang. rätten till
växande vilda
bär.
(Forts.)

och plocka bär. Jag vill tillägga, att om det kan hända, att man på något ställe betecknar förhållandena som olidliga, det kan vara beroende på, att ägaren till skogsmarken icke uppför sig mot bärplockarna på sådant sätt som de ha rätt att begära. Jag vill säga, att jag tror inte, att jag går längre än jag har rätt att göra, om jag talar om, att under denna debatt, som här pågått. en kamrat här i kammaren för mig betecknade dessa bärplockare som tjuvar. Jag sade: Det är fult, de äro icke tjuvar, Han måste erkänna, att jag hade rätt. Om det inträffar, att bärplockare komma ut på en mark och då av markens ägare bli betecknade som tjuvar, så undrar jag, vem det är som förorsakar ett olidligt förhållande som inträder.

Till herr Lilliecreutz, som talade om småbrukarna, vill jag säga, att jag tror, att herr Andersson i Tungelsta har minst lika stor befogethet som herr Lilliecreutz att tala å småbrukarnas vägnar. Jag tror, att hans erfarenhet är värd att taga vara på lika mycket som herr Lilliecreutz'. Jag har för min del vid mer än ett tillfälle, just med tanke på dessa småbrukare och de små fattiga förhållanden, under vilka de leva, haft anledning tänka över denna sak. Jag har vid mer än ett tillfälle talat med jordbrukare om detta och de flesta av dem jag talat med hava sagt ungefär som herr Andersson i Tungelsta sade: För oss är det av ett ofantligt stort värde, att bärplockningsrätten är fri, ty med den är det oss möjligt att plocka bär där vi eljest inte kunna få det. Till ytterligare stöd för den uppfattningen, att det inte är ett småbrukarintresse att få bärplockningsförbud, ber jag att få hänvisa till vissa handlingar berörande denna sak, som finnas inom jordbruksdepartementet, vilka oförtydligt visa, att det visst icke är ett samlat småbrukarintresse att få detta bärplockningsförbud.

Så bara ett par ord till herr andre vice talmannen. Han tillät sig säga i sitt anförande, att jag icke hade anført tillräckliga skäl för det förslag, var till utskottet kommit. Ja, det är möjligt, att herr andre vice talmannen då icke läst vad utskottet haft att anföra, och det kan bero därpå, att utskottet i år skrivit så litet, då det kunnat hänvisa till utskottets uttalanden vid tidigare behandling av frågan. Herr Nilsson i Bonarp fann ändå till sist, att jag hade anført skäl för den ståndpunkt jag har förfäktat.

Jag vill sluta med att säga till eder, mina herrar och kamrater i kammaren, ni som nu arbeta för att få ett bärplockningsförbud, att ni taga enligt min uppfattning fullkomligt fel om ni nu gå in för detta, därför att ni skola hjälpa de fattigaste människorna i landet. Ty alldeles tydligt är, att skulle ni lyckas få er vilja igenom, så hjälpa ni icke de fattiga, utan ni stjälpa de fattigaste bland de fattiga, och därför kan jag icke vara med om den här framställningen utan går på utskottets hemställan.

Herr Lilliecreutz: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av den debatt som förts. Herr Karlsson i Vätö representerar en medborgargrupp, som icke äger jord, och anser ur sin synpunkt det icke vara orimligt begärt, att den medborgargruppen får taga lingen var de finnas, oberoende av vem de tillhöra. Det är just tillämpningen av den principen som har åstadkommit dessa olidliga förhållanden. Jag ber herr Lindqvist om ursäkt för att jag än en gång använder ordet olidliga, och jag skall be att senare få klargöra på vilken grund jag stöder mig, vilka omständigheter som gjort, att förhållandena blivit sådana som de nu äro. Man har ute på landsbygden utomordentligt svårt att förstå, att nu, sedan lingen verkligt blivit en vara, som är värd pengar och som kan betala arbetskostnaderna, vem som helst skall få tillgodogöra sig den varan. Ingen av herrarna har jag hört draga den konsekvensen, att samma folk, som icke har egen jord och som därför ej heller har vare sig spannmål, ved eller skog, skall få taga dessa alster där de finnas.

Det vore önskvärt att, om detta är herrarnas framtidsmål, det bleve tydligt och klart förkunnat, ty våra jordbrukare ha numera svårt att förstå skillnaden. På den tiden, då lingonen icke hade något värde, satte icke våra jordbrukare i fråga rätten för vem som helst att plocka, sedan jordägaren tagit sitt eget behov.

Ang. rätten till värande vilda bär.
(Forts.)

Sedan framförde herr Karlsson i Vätö den gamla kända invändningen, att, om lingonen skulle förbehållas jordägaren, skulle skörden förfaras, därför att jordägaren icke har tid att tillvarataga lingonen, enär sädesskörden samtidigt måste pågå. Jag läste första kammarens förhandlingar i denna fråga förra året, och jag fann till min förvåning eller kanske snarare icke till min förvåning, att lagutskottets ärade ordförande hade samma uppfattning, att lingonen är en vara, som mognar på ett par dagar, och äro övermogna på ytterligare ett par dagar. Det är icke så, mina herrar. Den saken klargjorde herr Magnusson i Skövde. Lingonen äro icke så överkänsliga, som herrarna föreställa sig. Få lingonen vara i fred, så skola nog jordbrukarna taga vara på vad som finnes. För den saken behöva vi icke hysa några större bekymmer.

Sedan bestred en talare, att detta var en småbrukarfråga, utan det var, sade han, en godsägarfråga. Jag ber få framhålla, att inom det län, där jag känner förhållandena, ha vi blott 138 jordägare, som man kan kalla godsägare, d. v. s. sådana som ha en areal över 50 hektar åker, under det att det finnes c:a 20,000, som ha under 50 hektar och 16 å 17,000, som ha under 10 hektar. Är det rimligt att förhindra en rättsåtgärd därför att det finnes 138 människor, som möjligen skulle ha gagn av den? Och man bör komma ihåg, att industriarbetarna äro endast i samma predikament som när de behöva skaffa sig ved och spannmål. Den invändningen torde man således icke böra tillmäta så stor betydelse.

Så talade herr Lindqvist i Halmstad om och gjorde sig löjlig över den artikel, som herr Petersson i Broaryd åberopat. Herr Lindqvist framhöll det orimliga i den, då det ju vore lätt få lingonplockarna i fråga lagförda och dömda för skada å annans mark. Det är icke så lätt att få skadegörarna bötfälda! De passa sig nog så, att det är svårt att få vittnen mot dem.

Beträffande uttrycket »olidliga förhållanden», så har jag icke hittat på det själv, utan hörde vid upppeade möten i höstas samma uttryck, och det motiverades med att numera, långt innan lingonen mogna, komma hela karavaner ut på landsbygden, och det är icke nog med att de roffa åt sig bären och riva ned gårdesgårdar m. m., utan de medföra ofta skjutvapen och hota markägaren nära nog till livet, om han skulle drista sig att gå ut på sina marker och vill skörda den vara, han med full rätt anser vara sin egendom.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! I allmänhet har icke andra kammaren varit emot, att utredningar företagas. Och jag förmodar, att anledningen varför man i riksdagen är så betänksam i denna fråga är den, att den synes vara så svårlöst. Å ena sidan vill man icke betaga den allmänhet, som har svårt i ekonomiskt hänseende, rätten och möjligheten att plocka lingon, och å andra sidan förmenar man, att jordägaren bör lämnas oförkränt i sin rätt till lingonskörden. Men skulle man icke kunna tänka sig möjligheten av en kompromiss? Vore det icke tänkbart, att tillfredsställa dem, som hysa samma uppfattning som herr Karlsson i Vätö — jag delar den — så att man å ena sidan icke behöfde hindra dem, som äro i behov av att plocka lingon, från att plocka den skörd, som är överflödigt och som jordägaren icke kan tillgodogöra sig, men å andra sidan icke funne det orätt, att en småbrukare, som endast har några tunnland betesmark — i norra delen av den provins jag tillhör finnes det många sådana — får sin rätt skyddad till den skörd han anser vara sin. Man skulle därigenom både tillgodose det rättsintresse, som finnes att berättiga den stora allmänheten att plocka lingon, och även skydda småbrukarnas

Ang. rätten till
värande vilda
bär.
(Forts.)

intresse att icke giva allmänheten rätt att plocka lingon annat än på ett visst område. Skulle man icke kunna tänka sig en lagstiftning, som ginge därhän, att jordägaren hade rätt att få fridlysa något fåtal tunnland jord eller ett område lika stort som en småbrukare i allmänhet besitter, men att de stora vidderna, de stora bolagsvidderna stode öppna för allmänheten. Det synes mig, att frågan skulle kunna lösas i den riktningen, och utredningen borde gå ut på att se till, om man icke kunde på så sätt finna en framkomlig väg för lösning av detta spörsmål.

Jag tillåter mig därför yrka, att riksdagen — med uttalande att varje jordägare synes böra äga företrädesrätt till de skogsbär, som växa å hans mark i den mån ägoområdet ej överstiger viss mindre areal, men att rätten att plocka skogsbär i övrigt bör vara fri för alla — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullföljande av den utredning om rätten till skogsbär, som 1919 års sakkunniga för revision av jordabalken fått sig anbefalld, samt om de förslag till riksdagen, som av utredningen kunna föranledas.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Norup. *Olsson* i Ramsta och *Björnberg*.

Herr *Olsson* i Rimfors! Herr talman! Jag har vid ärendets behandling såväl i utskottet som i debatten i dag kommit till den uppfattningen, att det är åtminstone två punkter, där icke meningsskiljaktigheterna äro så stora och oöverkomliga, som man vid första påseendet kan tycka. Den första punkten är den, att man är nog tämligen allmänt ense om att det icke vore lämpligt med någon generell fridlysning av skogsbären. Ett upphävande av rätten att plocka bär på annans mark är således å ena sidan icke mången redo att gå in för, och å andra sidan tror jag man kan säga, att vi äro ense om att de nuvarande förhållandena på detta område icke äro tillfredsställande. På den punkten har jag hört erkännanden såväl i utskottet som i dag under debatten. Då återstår frågan, hur man skall ställa sig till själva kravet eller vad man skall göra för att komma till ett bättre sakernas tillstånd.

Jag har för min del icke ansett mig kunna gå med på den föreliggande motionen, detta av ungefär samma skäl, på grund av vilka förra årets lagutskott intog den ståndpunkt det då gjorde.

Det är ju så, att frågan icke är ny. Redan år 1913 var här en stor debatt i lingonfrågan, som resulterade i en skrivelse med begäran om utredning. En utredning åvägabragtes ju också. Vi, som följt frågans utveckling, känna ju till allt detta, och det finnes också relaterat i utskottets betänkande. Emellertid stannade utredningen av, och vi stå ungefär på samma ståndpunkt som år 1913.

I själva sakfrågan vill jag säga, att jag tror, att vad vi behöva är några bestämmelser, vilka bli ägnade att — man kan rent av säga — skydda husfriden. Ty det är faktiskt så i våra bygder här och var, att många gånger blir det smått med den saken under bärtiden. Jag framdrog åtskilliga exempel härpå, när ärendet behandlades i utskottet, som en del av herrarna där — åtminstone herr Lindqvist i Halmstad — funno allt för drastiska. Men det är nog en erfarenhet, som vi ha, vilka ha beröring med detta förhållande ute i bygderna.

Då man stannar inför frågan, vad som skall göras, så har här givits ett uppslag i förste vice talmannens yrkande, och man kan tänka sig en sådan möjlighet. Men jag vill säga, utan att närmare gå in på frågan, att ehuru det går lätt att skriva ner en sådan bestämmelse i en lagparagraf, så fruktar jag, att dess tillämpning i levande livet ej blir så lätt att genomföra.

Frågan är sammankopplad med den revidering av jordabalken, som är igång-

satt och som vi säkerligen alla vänta på. Det har varit avgörande för mig, när jag fattat ståndpunkt till motionen i år, att jag tror, att det vore lyckligast, att även frågan om lingonen finge följa med i sammanhang med den revidering av jordabalken, som vi vänta på. Jag tror, att det finnes flera saker på detta område av lika stor betydelse, och där det behöves ändring lika väl som på denna punkt. Då menar jag, att frågan icke är så överhängande, att man genast måste få den löst, utan att man kan vänta och få den löst på samma gång som de andra. Jag vill poängtera, att även jag har den uppfattningen, att allt icke är väl beställt; men jag menar, att frågan kan lösas i sitt sammanhang och utan särskild utredning. Det är nämligen så, som jag hört uttalas från många håll i kammaren, att revideringen av jordabalken icke kan låta vänta på sig så synnerligen länge. Detta har givit mig den uppfattning jag har och kommit mig att fatta den position jag intar.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr talman! Jag kan ej underlåta att med några ord bemöta vad herr Andersson i Tungelsta yttrade.

Han säger, att jag står på den sida, som går storgodsägarnas ärenden. Jag vill gent däremot säga, att tre fjärdedelar av den väljarkår, som står bakom mig, ha, om man vill göra en statistik, icke mer, var och en, än fem à sex kor och en häst. Sådana kallar jag småbrukare, och för dem spelar inkomsten av lingonen en avsevärd roll i deras budget. Det har erfarenheten visat.

Sedan skall jag tala litet vid herr Lindqvist i Halmstad. Han sade, att jag gjort mig skyldig till överdrift, när jag sagt, att det som stått i tidningsartikeln var riktigt. Ja, det kan finnas ett och annat ord, som är överdrivet. Att det ej finnes ett bär kvar och dylikt, det är ju troligt, men att sådant kommer fram i en tidningsartikel, det är ju så vanligt, men det är frågan om huvudsaken här, och i huvudsak är artikeln riktig.

Vidare skulle jag ha överdrivit, då jag talade om anarki. Men vad skall man säga, när fruntimmer, barn och semesterfirande karlar, vilka anlant med motorfordon från avlägset liggande samhällen, och vilka komma ut och, som herr Johansson i Kälkebo anförde, göra upp eld och laga frukost och sedan ge sig ut med sina korgar. När småbrukaren ser detta går han till dem — och han är kanhända upprörd då han säger: »De här bären har jag tänkt, att jag skulle ha för mig och min familj.» Och svaret blir: »Gå du hem och sköt ditt, du har ingen laglig rätt att hindra oss.» Var det kommer att sluta en gång, vet jag ej, men det kan sluta med något tråkigt, och jag tror, att de lagstiftande i denna församling böra taga detta i betraktande, ty man kan få sorgliga minnen av en sådan sammandrabbning i skog och mark.

Herr **Nilsson** i Hörby: Herr talman! Den kraftiga salva, som herr Lindqvist i Halmstad avlevererade, har föranlett mig att begära ordet.

Han tog till utgångspunkt en tidningsartikel och sökte visa, att den var felaktig. Nu kan jag ge herr Lindqvist rätt i, att en del av det, som var återgivet där, kan komma under rubriken skadegörelse å annans egendom. Men det är skillnad mellan en fattig småbrukaränkas och herr Lindqvists möjligheter att skaffa sig juridisk rätt, så mycket mera som herr Lindqvist under ett mångårigt arbete i lagutskottet haft tillfälle att förkovra sina stora juridiska anlag. Således, om herr Lindqvist i Halmstad bleve utsatt för ett sådant förfarande, kunde han skaffa sig juridisk rättvisa, men om han kunde skaffa sig ekonomisk rättvisa, är en annan sak. Ty jag undrar, om ej i ett fall som detta kostnaderna för att skaffa rätt bli högre än skadeståndet.

Ang. rätten till väsende vilda bär.
(Forts.)

Ang. rätten till
växande vilda
bär.
(Forts.)

Så säger herr Lindqvist i Halmstad, att det beror på, att ägaren i vissa fall icke uppför sig korrekt. Jag brukar över 50 tunnland mark, där det växer litet lingon, och jag har aldrig kört bort någon människa. Men jag har kanske inte lyft på hatten för dem, och skulle det inverka, så skall jag göra det hädanefter. Men jag har aldrig fått ett enda bär själv. När bären bli röda på ena sidan, ser jag dem, men när de äro mogna, äro de borta, ehuru jag tycker att man ej kan göra någon anmärkning mot mitt uppförande.

Nu säger herr Lindqvist i Halmstad, att om man vill hjälpa de fattiga, är detta, som nu föreslås, en felaktig väg. Jag bestrider detta, ty det är så, att bland småbrukarna kan fattigdomen vara minst lika stor och större än bland dem, som bruka plocka bär på andras mark. Och jag har den erfarenheten, att i många fall är det ekonomiskt rätt välställda söndagsfirande stadsbor, vilka ha god tid på sig, att på andra lingonmarker idka rovdraft.

Vad nu yrkandet angår, ställer jag mig på reservanternas sida. Jag kunde ej riktigt fatta det yrkande, som herr förste vice talmannen gjorde, men i varje fall kommer jag naturligtvis hellre att rösta för det än för utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag hade från början ej tänkt yttra mig, ty denna fråga är så väl känd och har så många gånger dryftats här i kammaren, att det ej bör vara så mycket ytterligare att säga. Men jag kunde ej annat än begära ordet med anledning av det förslag, som herr förste vice talmannen gjorde.

Jag är rädd, att om vi bifalla förste vice talmannens förslag, kommer frågan att falla helt och hållet. Jag tror, att det är riskabelt att gå den väg han anvisat. Därför är det för oss, som vilja ha en utredning, säkrare att gå på reservationen. Det är underligt, att vi i riksdagen skola diskutera frågan gång på gång och icke kunna få en allsidig och förutsättningslös utredning. Ty det är givet, att denna fråga åstadkommer split och kiv mellan grannar och med andra, som komma och trampa ner.

Nu säger man, att nog kan man på laglig väg komma till rätta med dem, som göra skada. Men om det kommer en hel mängd folk från industricentra och städerna, kan man då begära, att man skall lagföra alla dessa? Det blir intet av, utan nåd får gå för rätt och bonden får finna sig i att få sitt bete nedtrampat och lida skada på allahanda sätt. Jag tycker därför, att man nu kunde komma överens och få till stånd en utredning i frågan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till det av herr förste vice talmannen Hamilton under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Lilliecreutz, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna vara med övervägande ja besvarad. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Bengtsson i Norup votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 7 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. rätten till
vårdande vilda
bär.

(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr förste vice talmannen Hamilton under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Brännström, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 62 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon.

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 41, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lag angående inskränkning av tiden för skörd av lingon i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Leo*, *Carlsson* i Vätö och *Carlson* i Mölndal, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets yttrande föredragits, yttrade:

Herr **Carlson** i Mölndal: Herr talman! Det här är ju, som herrarna och damerna känna till, en sak, som förevar vid fjolårets riksdag, och med hänsyn

Ang.
inskränkning
av tiden ^{här}
för skörd av
lingon.
(Forts.)

härtill skall jag komma att inskränka mig rätt avsevärt i det som kan vara att anföra. Jag tycker för det första, att herr Magnussons i Skövde motion egentligen borde vara besvarad genom det av kammaren nyss fattade beslutet. ty jag ber herrarna observera, att i den motivering, som herr Magnusson i Skövde givit sin motion, talas det till övervägande del om *rätten* att plocka lingon. Det heter nämligen inledningsvis: »Frågan om *rätten* till skogsbär har upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning och även föranlett vissa beslut inom kamrarna, ehuru beklagligtvis inga positiva åtgärder därur framgått.»

Går jag sedan till mitten av motiveringen, framhåller motionären, huru dessa bärplockare billedes frakta sig till bärmärkerna, där det då härskar den fullständiga *rättslösheten*. Alltså är det tydligen här ett understrykande av den rådande *rättslösheten*. Sedan kan jag ju gå till sista sidan av motiveringen. Där skriver motionären uttryckligen: »Vid utredningen torde också böra övervägas, huruvida någon förmånsrätt vid utnyttjandet av bærtillgången kan tillförsäkras jordägaren.»

Hela motiveringen kan man säga, eller åtminstone den övervägande delen därav, talar sålunda om *rätten* att plocka lingon, och så kommer yrkandet: *att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i huvudsaklig överensstämmelse med ovan anförda synpunkter*. Jag kan inte finna något annat, än att det egentligen är *rätten* att plocka lingon, som är det förhärskande momentet i motiveringen till herr Magnussons i Skövde motion liksom även i yrkandet.

Nu har första lagutskottet varit så artigt, att det har behandlat motionen självständigt och kommit med ett särskilt utlåtande över densamma. Jag hade tillfälle förra året att hänvisa till den utredning, som verkställdes av Kungl. Maj:t 1918 angående detta spörsmål. Jag uppvisade, att ett flertal länsstyrelser gick emot en lagstiftning, som skulle gå ut på att fixera en viss dag, då lingonplockningen fick påbörjas. Jag angav också, att åtskilliga länsstyrelser, som inte ställde sig direkt avvisande, dock hade önskemål, som pekade i en annan riktning än vad som då åsyftades. Jag vill angiva, att dessa länsstyrelser voro bland annat länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Älvsborgs och Blekinge län och vidare länsstyrelsen i Norrbottens län. Nu är det ju så, att största lingonskörden förekommer i Norrbottens län och övriga norra delar av Sverige. Beträffande dessa landsdelar ansåg såväl Kungl. Maj:t 1918 som de kommunala myndigheterna, att det är fullkomligt omöjligt och olämpligt att bestämma en viss dag, då bärplockningen skulle få börja. Jag tillåter mig erinra om, att Norrbottens län utgör en fjärdedel av hela vårt land.

Jag är inte i princip motståndare till, att, om det vore praktiskt möjligt, fastställa en viss dag, då lingonplockningen skulle få taga sin början, om skörden därigenom bättre kunde tillvaratagas till förmån för såväl de enskilda individerna som för landet i dess helhet. Varken jag, eller, som jag förmodar, mina medreservanter kunna ha någon principiell motvilja mot en sådan lagstiftning. Men för min personliga del är jag fullkomligt övertygad om omöjligheten att omsätta denna lagstiftning i praktiken. Enligt utredningen 1918, för att nu endast taga ett län, nämligen Vörmlands, såsom exempel, hade kommunalordförandena fått i uppdrag att angiva viss tid, då lingonen voro mogna. För endast detta län varierade uppgiftstiderna från den 10 augusti till den 15 september, således en tidrymd av sex veckor. Så olika ansåg man att lingonen mognade i detta län. Det är därför naturligtvis mycket svårt för K. B., hushållningssällskap eller förvaltningsutskott att bestämma en viss dag för lingonens mognad. Jag tror, att om man skall kunna genomföra denna lagstiftning i det praktiska livet, så, om man inte behöver en sakkunnig meteorolog

i varje socken får man väl åtminstone i varje län ha en, som kan spå väder och vind och som kan säga ifrån, åtminstone på en vecka eller fjorton dagar, då lingonens mognad inträder, och därefter skall då K. B. ha att intaga sin ståndpunkt. Jag har talat med personer, tillhörande denna kammarare, som för sin del förklara, att exempelvis i det lilla Blekinge län skulle det vara fullkomligt uteslutet att bestämma *en* mognadstid ens för en enda socken. Ja, det har berättats mig, att svårigheter skulle möta att till och med beträffande *en enda egendom* kunna ungefärligen fastslå, när lingonen mogna på egendomen. Då förstår man ju, vilka praktiska svårigheter en lagstiftning av här antydd art i verkligheten skulle komma att medföra.

Nu hänvisar man till — och detta har talats om inte minst i den sista debatten — den rusning till bärmarkerna, som äger rum, hur man åker bil eller transporterar sig fram på annat sätt. Ja, men tro då herrarna och damerna, att det skulle bli något bättre, om man bestämmer *en viss dag*, då lingonskörden får börja? Här sätter man en spärr, här säger man till åtminstone så många man träffar med kungörelse inom socknen, att före den dagen plockar ni inte ett lingon här, ty då kan det åsamka er böter från 5 kronor upp till 500 kronor. Detta leder självfallet till, att när det blir fri plockning, blir det en fullkomlig *rusning* till bärmarkerna. Så vitt jag kan förstå, kan det aldrig bli tal om någon lindring i detta förhållande utan snarare, såsom åtskilliga myndigheter också framhållit för regeringen 1918, skapar man förutsättningar för en sådan allmän rusning och därmed också åtföljande förstöring av marken.

Nu är det ju också enligt min uppfattning på det sättet, att om nu K. B. i de respektive länen bestämmer, att inom den och den socknen, de eller de socknarna eller det eller det området är lingonmognaden fastställd till en viss dag, och ingen får plocka tidigare, så låter kanske Vår Herre en köldbölja komma, som förskjuter mognaden ett par veckors tid. När så den fastställda dagen är inne, vad inträffar då? Jo, man kommer att plocka lingonen i samma omogna och tidiga tillstånd, som man beklagligtvis gör för närvarande. Eller kanske Vår Herre sänder oss en ganska stark värmebölja. Denna gör, att de bär, som ligga i gläntor och ha riklig tillgång till sol och luft, mogna ganska fort och bli övermogna, när dagen är inne, att det är tillåtet att plocka dem. Vad inträffar då? Jo, såvitt jag kan förstå, är det en utomordentligt stor risk för den svenska lingonexporten, ty dessa övermogna lingon kan man ju framförallt inte transportera ur landet. Det är på grund av dessa praktiska svårigheter, som jag för min del inte har kunnat vara med om att tillstyrka den nu föreliggande motionen. Det är ju också det glädjande faktum att inregistrera, att då vi i fjol voro trenne reservanter, så ha vi inom utskottet i år blivit fem. Jag skall inte, som jag redan inledningsvis annärkte, i onödan utdraga denna debatt, utan be att få hemställa om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr *Frost* instämde häruti.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag vågar verkligen be om en liten stunds uppmärksamhet på grund av de synnerligen oriktiga uttalanden, i denna fråga, som ha gjorts. Jag har för min del i min ungdom plockat mycket bär. Herr Carlson i Mölndal har, om jag icke missminner mig, huggit sten. Jag måste säga honom, att han har huggit rätt ordentligt i sten i denna fråga.

Jag har i min motion sökt finna en framkomlig väg, då det visat sig möta mycket stora svårigheter att genom någon sorts reglering av äganderätten få en rättelse till stånd i de missförhållanden, som nu obestriddligen förekomma i fråga om tillvaratagandet av lingonskörden. Jag har därför sökt en väg, som

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

med förbigående av äganderättsfrågan likväl reglerar skörden av lingon så, att den icke går till spillo till följd av att bären plockas för tidigt.

Herr Carlson i Mölndal sökte misstänkliggöra mitt syfte genom att påpeka, att jag i min motion på olika ställen hade betonat rättssynpunkterna. Det förefaller mig verkligen egendomligt, att herr Carlson i Mölndal, som dock sedan åtskilliga år tillhör lagutskottet, icke kan lära sig att förstå, att frågan om huruvida man skall ha rätt att före eller efter en viss dag, när lingonen ha nått mognad, plocka dessa, även innebär en rättsfråga. När jag sålunda i motionen talar om *rätten* att plocka lingon, utgår jag icke ifrån någon begränsning av denna rätt till jordägaren, utan jag utgår ifrån, att det gäller att stadga en tidpunkt, före vilken man icke får påbörja plockningen. Även detta är ju en rättsfråga, men av annan art än nyss avhandlade.

Nu försökte herr Carlson i Mölndal, och det är närmast vid den saken jag skall stanna, på allt sätt utmåla hur omöjligt det skulle vara att åstadkomma en reglering av tiden. Han sade, att om det fastställdes en viss dag, före vilken lingonen icke fingo plockas, och Vår Herre sände en köldbölja, skulle i alla fall lingonen icke vara mogna utan skulle plockas i omoget tillstånd. Jag vill då säga, att även om jag medger, att så kunde bliva förhållandet, är det dock den stora skillnaden, att Vår Herre sänder icke en köldbölja så där olämpligt varje år, utan det blir kanske endast vart tionde år. Då bliva i alla fall förhållandena bättre under åtminstone nio år av tio, i stället för att bären nu skördas omogna alla tio åren.

Så yttrade herr Carlson i Mölndal vidare, att om Vår Herre skickar en värmebölja, skulle det om möjligt bliva ännu olyckligare, ty då skulle bären bliva övermogna och skulle icke duga att exportera. Jag skulle verkligen vilja be, att talaren och andra motståndare ta litet reda på hur det förhåller sig med dessa saker. Jag hade tillfälle här i kammaren i fjol att klargöra, hur härmed förhåller sig. Det är nämligen så, att lingon bliva aldrig i egentlig mening övermogna. Till följd av att lingonen i motsats till andra vilda bär äga en mycket stor garvsyrehalt, ha de en egendomlig förmåga att konservera sig själva. Det är detta, som gör, att man kan bevara lingon efter enkel sterilisation genom kokning och förvara dem i öppet kärl, man behöver icke sätta till något socker, och de hålla sig likväl friska året runt. Detta går icke med andra bär, beroende på deras mindre garvsyrehalt. Detta förhållande har också till följd, att även om lingonen äro alldeles mogna, kunna de sitta i veckor och hålla sig ändå lika friska och lika bra. De vinna endast i kvalitet genom detta och äro fortfarande fullt exportdugliga. Även om en frostnatt kommer, bliva de ingalunda odugliga till lokal användning, ehuru de visserligen då bliva odugliga till export, därför att de förlora sin hållbarhet och bliva lösa. Den, som har litet minne från sin barndom, erinrar sig nog, att man kan mycket väl på våren gå ut och plocka lingon, som äro frusna och ha övervinttrat men som ändå äro fullt njutbara. Herr Carlsons i Mölndal skrämskott på denna punkt är sålunda alldeles obefogat. Därav kan man också sluta, att om den tidpunkt, efter vilken man får plocka bären, blir i någon mån framskjuten, har man i alla fall tillräcklig tid att skörda lingonen utan att behöva frukta, att de förfaras.

Vidare sade herr Carlson i Mölndal, att det kan naturligtvis icke bliva tal om någon förbättring i fråga om den rusning, som nu äger rum till lingonfälten, därest man skulle förhindra plockning före en viss tidpunkt men säga, att från och med den dagen får man börja plocka. Då blir rusningen bara ännu större. Det är i viss mån riktigt, men det är ändå en liten skillnad på om man rusar åstad, när lingonen ännu äro alldeles omogna och fullständigt odugliga eller olämpliga att använda, eller om rusningen kommer vid en senare tidpunkt, då man dock kan skörda en användbar vara. Jag ber att få stryka

under vad jag påpekat i min motion -- jag har kanske anledning förutsätta, att icke alla hava läst så fullständigt igenom den -- att förhållandena ha skärpts och försämrats genom användandet av de moderna bärplockningsapparaterna. När man plockar för hand, samverka öga och hand. Man ser endast de röda bären, men de ljusa och omogna ser man icke. På det sättet plockar man först undan de röda bären, och de andra få vara för senare mognad. När man sedan om en vecka eller två kommer tillbaka till samma ställe, står en ny skörd mogen. Då man använder bärplockningsapparaterna, repas däremot alltsammans med, både de bär, som äro röda, och de, som äro vita och alldeles omogna. Nu hava lingonen den egenskapen, att om man breder ut dem och låter dem ligga ljust, bliva de röda och få utseendet av att vara användbara mogna bär, men de äro i själva verket ytterst olämpliga till användning. Denna stora skillnad nu mot förr, på grund av användningen av bärplockningsapparater, gör också behovet av en reglering av tiden mycket angelägnare än förut.

Med den av mig föreslagna åtgärden inträder ju icke något som helst särskilt hinder för den ene eller för den andre. Varken jordägaren eller den, som icke äger någon jord, får börja plocka före en viss dag. Det sker intet favoriserande av någondera. Man kan sålunda icke här tala om den rikes eller den fattiges rätt i något avseende. De äro båda lika gynnsamt eller lika ogynnsamt ställda, och här finnes sålunda icke något skäl att gå emot det föreliggande förslaget.

Nu säger man, att det är omöjligt att fixera en sådan viss bestämd dag. Man måste ha en meteorolog i varje socken, sade herr Carlson i Mölndal, som skulle spå väder. Det är ju alltid vanskligt att spå, men att iakttaga himmelens och sommarens tecken är dock icke mer vanskligt, än att man kan någorlunda säkert bedöma, när bären på en viss ort bliva mogna. Jag har tidigare sagt, att lingonens mognad ganska nära sammanfaller med havremognaden. Det bör icke vara omöjligt att någon eller några veckor i förväg förutse, när lingonen ha nått en tämligen allmän mognad, så att plockningen kan få börja. Jag vill tillägga, att man också därvidlag kan tänka sig, att man i län med skiljaktigt klimat kan indela länet i olika områden, för vilka fastställas olika tidpunkter.

Då herr Carlson i Mölndal talade om Norrbottens län, vill jag tillägga, att enligt mitt och utskottets förslag skall ju lagstiftningen göras fakultativ, d. v. s. att vederbörande län skulle ha att själva besluta, huruvida man vill tillämpa lagstiftningen eller ej. Jag tycker då, att det är väl sörjt för att de farhågor, som herr Carlson i Mölndal sökte måla upp, icke äro av det slag, att de böra inverka på kammarens beslut. Det gäller här att rädda en viktig nationell tillgång från att förstöras genom skördande i olämplig tid. Jag tror, att det är en angelägenhet av så pass stor betydelse, att det är lämpligt, att kammaren nu bifaller utskottets förslag på samma sätt som första kammaren har gjort, i vilket fall vi skulle kunna vänta oss att ganska snart få ett förslag, som kan leda till förbättring och rättelse i de oeffterrättliga förhållanden, som nu råda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag är övertygad om att kammaren funnit, att de två motioner, som nu behandlas efter varandra, hänga mycket nära ihop. Båda gälla egentligen våra lingon, och de torde också vara de enda vilda bär, som man har anledning att hysa några delade meningar om.

Nu är jag övertygad om att så, som utskottet lagt det nu föreliggande förslaget, tillgodoser det båda parterna och icke minst dem, som plocka bären. Det är ju ingen vinst för dem, som plocka bären, att taga dem halvmogna el-

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

ler kanske ännu tidigare, lika litet som det kan vara något intresse för jordägaren att få plocka lingon, innan de äro någorlunda mogna. Utskottet har här försökt att tillgodose rättmätiga krav från olika håll.

Jag kan betyga, att jag mer än en gång mött lingonplockare på väg från skogen med bär, som på ena sidan varit röda och på den andra vita, och när jag frågat dem, varför de plockat bären, innan de äro mogna, ha de svarat, att det kommer sig av att om vi vänta några dagar till, finns det inga bär att få. Det är kanhända annorlunda på andra håll, men säkert är, att det är lingonens mognadstid, som spelar den stora rollen. Då man nu såväl för jordägaren som för andra bärplockare vill fastställa en viss dag, då plockningen får börja, försåvitt utredning visar, att det är möjligt att åstadkomma något sådant, anser jag, att alla parter böra känna sig tillfredsställda.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag har begärt ordet, därför att det synes mig riktigt, att någon av dem, som tillhöra majoriteten, också säger ett par ord.

Utskottsmajoriteten har funnit, att då det gäller denna fråga finns det verkliga skäl för att ännu en gång göra ett försök att se, om man kan gå in för vad motionärerna här ha föreslagit. Det är icke annat än att beklaga, att det av mina partivänner har blivit så många, som ha reserverat sig emot utskottets förslag. Jag nödgas dock säga, då min ärade partivän herr Carlson i Mölndal framhåller, att det är så många reserveranter i år, att detta är icke beroende på att det skulle ha blivit en så väsentligt ändrad uppfattning mot vad det var i fjol, utan det beror delvis därpå, att bland reserveranterna finnas de, som ha haft ungefär samma skäl som herr Jansson i Edsbäcken i dag anförde, att när en fråga har varit framme under en riksdagsperiod och blivit avvisad, så skall man icke komma med den på nytt igen. Det är åtminstone en av dem, som nu stå som reserveranter, som har anfört detta som sitt skäl.

Då herr Carlson i Mölndal här erinrade om vad motionärerna hade skrivit, vill jag säga, att utskottet har ju icke använt för sin hemställan samma motiv, som motionärerna ha gjort. Jag vill också passa på att säga till den ärade motionären, herr Magnusson i Skövde, att när man läser igenom motionen, förefaller den att vara litet konstigt skriven. Det har kanske berott därpå, att när herr Magnusson i Skövde skulle ha så många namn under densamma, har kanske någon vägrat att skriva under utan att herr Magnusson i Skövde satte dit en viss passus i motionen. Det ser åtminstone så ut.

Då herr Carlson i Mölndal ville på något sätt skrämra med vad motionärerna ha skrivit, vill jag taga mig friheten att citera något ur motionen. Motionärerna säga: »Innan vi gå vidare på detta spörsmål om förbud att före viss tid skörda lingon, vilja vi betona, att härmed ingen som helst inskränkning inträder i den sedvanerätt, som betraktar skogsbären som allmän egendom. Tidsbegränsningen drabbar nämligen alla lika.» Det vill jag minnas stod i motionen även i fjol. Jag är i denna punkt fullt ense med motionärerna, att det får icke bliva någon sådan inskränkning i rätten att plocka bär.

Sedan ha emellertid motionärerna fört in en passus, som jag misstänker tillkommit på det sätt, jag nyss nämnde, nämligen att »vid utredningen torde också böra övervägas, huruvida någon förmånsrätt vid utnyttjandet av bærtillgången kan tillförsäkras jordägaren». Det där svar ju mot vartannat. Det kan ju icke vara riktigt. Utskottet säger emellertid bestämt ifrån, att det icke vill vara med om detta senare. Utskottet säger, att »denna utredning bör dock, enligt utskottets mening, icke, såsom i den nu förevarande motionen antydes, utsträckas att omfatta jämväl spörsmålet huruvida någon förmånsrätt vid utnyttjandet av bærtillgången kunde tillförsäkras jordägaren, ett spörsmål, som

synes främmande för syftet med den av utskottet förordade utredningen.» Utskottet har därmed, såvitt jag förstår, tagit bestämt avstånd från den ifrågasatta delen av motionärernas framställning.

Till sist vill jag säga, att jag tror, att alla vi, som ha utgjort majoriteten inom utskottet, inse till fullo väl, att på detta område möta vi stora svårigheter, när vi gå in för den reglering, som här är ifrågasatt, svårigheter, om vilka man dock icke kan säga som herr Carlson i Mölndal, att de äro oöverkomliga. Det veta vi icke. Det är möjligt, att de äro det. Här har dock tidigare förelegat ett lagförslag, som dock föll, varigenom man icke blev i tillfälle att pröva saken. Vi kunna ändå göra ett försök, så få vi se, om det är möjligt att komma till någon rättelse av de missförhållanden, som här äro rådande.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att även om jag förstår den äganderättspsykologi, som avspeglades i det första ärendet, kan jag inte godkänna den. Men i detta fall måste jag bestämt säga, att den lagstiftning, som man är färdig att här utredningsvis slå in på, anser jag inte vara vare sig nyttig eller lämplig. Jag vill inte vara med på att man skall lagstifta på områden, där lagstiftningen i sin tillämpning blir så orimlig, att alla människor måste reagera mot densamma. Jag har själv såsom barn varit med om att plocka lingon på områden, där på en enda egendom förskjutningen i lingonens mognad från t. ex. de djupa hulten till de backiga kalmarkerna har varit mellan fem och sex veckor. Nu frågar jag, hur man i rimlighetens namn skall kunna begära, att K. B. skall en månad före den tid, då lingonen skola antagas vara mogna, kunna vara beredd att taga ställning till denna sak. Ty vederbörande myndighet måste basera sig på uppgifter, som förskriva sig ungefär så lång tid i förväg som en månad. Dessutom måste det bli synnerligen besvärligt för dem, som skola lämna uppgifter från de olika socknarna. Jag behöver bara ta ett enda exempel. Antag, att en uppgiftsgivare går ut ifrån årsväxten och väderleken, sådana de varit ditintills, och att det skall bli ungefär samma väderlek i fortsättningen också. Sedan bestämmer man t. ex. mognaden till ungefär om en månad. Men då inträffar ett rakt motsatt väderleksförhållande. I stället för att man räknat med blandat regn och solsken blir det uteslutande regn, och lingonen stå då den bestämda dagen fullständigt omogna. Men då har man i lag fastslagit, att man bör och kan skörda lingonen omogna. Dessutom har här sagts, att det uppstår ju ingen vinst av att man skördar lingonen omogna. Vad menar man egentligen med detta? Jag kan erinra om, att i fjol sjönk lingonpriset helt våldsamt precis vid den tidpunkt, då vanliga människor ansågo lingonen mogna och lämpliga att användas för hushållsändamål. Jag tillfrågade en exportör angående detta förhållande. Han svarade: Nu kunna vi inte, då lingonen äro mogna, exportera dessa till utlandet. Således är det de lingon, som inte äro mogna, som exporteras till utlandet. Jag är rädd för, att herrarna äro beredda att vidtaga åtgärder, som komma att i väsentlig grad hämma vår lingonexport. Men därav följer också, att vid oerhört rik tillgång på lingon i Norrland kommer man härigenom att förhindra lingonens transporterande till de södra delarna av vårt land, och då få vi helt andra lingonpriser. Är det detta, som herrar jordägare avse med detta utskottsutlåtande, är det möjligt, att de bli bönhörda över hövan.

För mitt vidkommande anser jag emellertid, att detta är en sak, som i så hög grad berör de fattiga människorna ute på landsbygden, att jag inte kan finna en sådan utveckling önskvärd. Så länge förhållandet är sådant, att — det vågar jag påstå — inte mer än hälften av Sveriges lingonskörd verkligen blir tillvaratagen, är det inte så stor fara, om man eventuellt skulle skörda

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

*Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingon.
(Forts.)*

några tusen kilogram lingon något tidigare, än som ur andra synpunkter kunde vara lämpligt. Det är i varje fall tillräcklig tillgång för dem, som vilja tillfredsställa sitt behov, om man ser saken beträffande landet i sin helhet.

Det är självklart, att om man skall ge sig in på en lagstiftning av så ömtålig natur, som här är fallet, kommer denna att vila på lösa uppgifter och sakna stöd i verkligheten. Människorna komma därför att reagera mot en sådan lagstiftning. Jag är tillräckligt konservativ för att inte vilja vara med om att lagstifta, när det saknas grund för lagstiftningen.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Det är ju alldeles givet, att om en fråga kommer upp, som en del personer inte vilja vara med om, försöka de att stapla upp svårigheter i oerhört hög grad.

Nu är ju meningen med det föreliggande ärendet, att man skall så vitt möjligt ordna det så, att lingonskörden inte blir roffad i förtid, utan att lingonen i allmänhet måtte skördas mera mogna än vad fallet är för närvarande. Detta har ju inte blott betydelse för enskilda personer här i landet, utan det har även stor nationalekonomisk betydelse, då det gäller att exportera bären.

Nu säger man, att den tidsbestämning, som här önskas, över huvud taget är omöjlig att åstadkomma. Det är naturligtvis mycket svårt att, såsom någon sade, en månad före bestämma, att skörden inte får börja förrän den eller den dagen, och därvid träffa den rätta tidpunkten. Det är alldeles givet. Men det torde väl också för var och en, som med litet opartiskhet ser på problemet, vara tämligen säkert, att om den bestämda plockningstiden har tillkommit därigenom, att vederbörande ute i crterna ha blivit hörda, hushållningssällskapet avgivit sitt votum och K. B. därefter bestämt dagen, skall man i nio fall av tio komma till en begynnelse dag för plockningen, som är vida lämpligare än den, som skulle varit därest bestämmelsen ej funnits. Jag vågar påstå, att vem som helst, som tänker på saken, borde finna den så enkel, att även om han anser svårigheterna stora, borde han dock inse, att vi ha kommit till något som är bättre än det som nu existerar. Det är en gammal sats, herr talman, att det bästa är en fiende till det goda. Vi åsyfta nu det goda, och jag ber att få tillstyrka utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Endast en liten replik till herr Fast, som talade om omöjligheten av en lagstiftning som den föreslagna. Han omnämde, att vi hade olika tider för lingonens mognad i en och samma socken, ja till och med beträffande samma egendom. Ja, jag är inte alldeles obekant med detta förhållande, även om inte skillnaden är så stor, som herr Fast ville göra gällande.

Jag skulle emellertid vilja göra en fråga. Om man har att välja mellan, såsom nu är fallet, när friheten att börja plocka lingonen hur tidigt som helst är obegränsad och vart enda lingon på denna egendom plockas i omoget tillstånd och lämnar mycket dålig kvalitet, eller om man begränsar tiden så att åtminstone hälften av lingonen bli sparade till dess de äro mogna och tjänliga att plockas, är det inte då, herr Fast, en betydlig vinst med en lagstiftning som den här ifrågasatta? Jag tror, att det är svårt att bortresonera detta förhållande, och häri ligger väl i alla fall ett skäl för lagstiftningen, som bör vara nog så bärande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr

Carlson i Mölndal begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang.
inskränkning
av tiden
för skörd av
lingen.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om förlängt anstånd med ordnandet av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalter; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 42, angående pension åt arbetaren vid mynt- och justeringsverket A. Hjorth;

nr 54, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa i vad angår vissa driv- och transportremmar m. fl. varuslag;

nr 55, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och
nr 56, angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstater.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18.

Herr *Anderson* i Linköping avgav en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 36, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Nämnda motion, som erhöll ordningsnumret 417, bordlades.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

herr <i>Svensson</i> i Högsjöhult	under	4 dagar	fr. o. m.	den 13 febr.,
» <i>Rudén</i>	»	8	»	» 13 »
» <i>Månsson</i> i Erlandsro	»	6	»	» 13 »

herr <i>Frost</i>	under	8	dagar	fr. o. m.	den	13	febr.,
» <i>Borggren</i>	»	5	»	»	»	13	»
» <i>Brännberg</i>	»	5	»	»	»	14	»
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	»	5	»	»	»	14	»
» <i>Johansson</i> i Kälkebo	»	3	»	»	»	13	»
» <i>Lorén</i>	»	7	»	»	»	13	»
» <i>Jönsson</i> i Revinge	»	3	»	»	»	12	»
» <i>Olsson</i> i Golvasta	»	3	»	»	»	13	»
» <i>Olsson</i> i Högby	»	5	»	»	»	13	» och
» <i>Winkler</i>	»	6	»	»	»	13	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.